

Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

Mednarodna znanstvena konferenca

TEOLOGIJA IN PSIHOLOGIJA
V DIALOGU

**V KAKŠNEGA
BOGA LJUDJE
DANES
VERUJEJO OZ.
NE VERUJEJO?**

Petek, 15. 10. 2021.
9:15 – 17:30

Konferenca bo potekala prek
spletne aplikacije ZOOM

Zbornik prispevkov

Organizatorji:

Teološka fakulteta
Univerza v Ljubljani

Međunarodna znanstvena konferencija

TEOLOGIJA I PSIHOLOGIJA
U DIJALOGU

**U KAKVOGA
BOGA LJUDI
DANAS VJERUJU
ODNOSNO
NE VJERUJU?**

Petak, 15. 10. 2021.
9:15 – 17:30

Konferencija će se održavati
putem mrežne aplikacije ZOOM

Knjiga sažetaka

Organizatori:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku

Teološka fakulteta
Univerza v Ljubljani

**Katolički bogoslovni fakultet
u Đakovu**
Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Mednarodna znanstvena
konferenca**

TEOLOGIJA IN PSIHOLOGIJA
V DIALOGU

**V KAKŠNEGA BOGA
LJUDJE DANES
VERUJEJO OZ.
NE VERUJEJO?**

**Petek, 15. 10. 2021.
9:15 – 17:30**

Konferenca bo potekala prek
spletne aplikacije ZOOM

**Međunarodna znanstvena
konferencija**

TEOLOGIJA I PSIHOLOGIJA
U DIJALOGU

**U KAKVOGA BOGA
LJUDI DANAS
VJERUJU ODNOSNO
NE VJERUJU?**

**Petak, 15. 10. 2021.
9:15 – 17:30**

Konferencija će se održavati
putem mrežne aplikacije ZOOM

Zbornik prispevkov

Knjiga sažetaka

Organizatorji:

Teološka fakulteta
Univerza v Ljubljani

Organizatori:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku

ZNANSTVENO-ORGANIZACIJSKI ODBOR*:

doc. dr. Drago Jerebic, TEOF UL

doc. dr. sc. Josip Bošnjaković, KBF Đakovo

prof. dr. Stanko Gerjolj, TEOF UL

izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić, KBF Đakovo

izv. prof. dr. sc. Dubravko Turalija, KBF Sarajevo

prof. dr. Tone Svetelj, Boston College, Hellenic College

UREDILI:

doc. dr. Drago Jerebic

doc. dr. sc. Josip Bošnjaković

IZDAVAČ:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i

Teološka fakulteta

Univerza v Ljubljani

NAKLADA:

20 primjeraka

GRAFIČKA PRIPREMA I TISAK:

Glas Slavonije d. d., Osijek

Đakovo – Ljubljana, 2021.

* Akademski nazivi predavateljev so bili navedeni v skladu slovenskimi pravili za predavatelje iz SLO in hrvaškimi pravili za predavatelje iz HR; Titule predavača su uskladene tako što je za predavače iz SLO navedena slovenska terminologija, a za predavače iz HR hrvatska terminologija

Mednarodna znanstvena konferenca
(TEOLOGIJA IN PSIHOLOGIJA V DIALOGU)

V KAKŠNEGA BOGA LJUDJE DANES VERUJEJO OZ. NE VERUJEJO?

Petek, 15. 10. 2021.

Dnevni red

– 9:15 h

- Uvodni pozdravi – dekani – izr. prof. dr. Vladimir Dugalić in prof. dr. Janez Vodičar
- Uvodni pozdravi – škofje – mons. dr. Andrej Saje (Novo mesto) in mons. dr. Đuro Hranić (Đakovo-Osijek)
- Uvodni pozdrav – doc. dr. Josip Bošnjaković in doc. dr. Drago Jerebic

SEKCIJA A	SEKCIJA B
– 10 h	– 10 h
● NASILJE V CERKVI IN DOŽIVLJANJE PODOBE BOGA, doc. dr. Andrej Saje, TEOF Ljubljana	● LJUDSKO ISKUSTVO BOGA SPRAM BOŽJE NEDOSTUPNOSTI, prof. dr. Tonči Matulić, KBF Zagreb
● STIK Z BOGOM IN DRŽA PREDANOSTI TER IZROČANJA, prof. dr. Tomaž Erzar, TEOF Ljubljana	● SLIKA BOGA U NOVOJ DUHOVNOSTI NEW AGEA, prof. dr. Mijo Nikić, FFRZ – Zagreb
● PODOBE BOGA SKOZI PRIZMO RAZLIČNIH PSIHOTERAPEVTSKIH PRISTOPOV, doc. dr. Drago Jerebic, TEOF Ljubljana	● BOG KAO OSLONAC LJUDSKOM ŽIVOTU. POIMANJE I IMPLIKACIJE TRANSCENDENCIJE KOD KARLA JASPERSA, Damjan Kovač, mag. theol., HKS Zagreb
– 11 h	– 11 h
● ODNOS PSIHODINAMSKE PARADIGME PREMA RELIGIJI I DUHOVNOSTI DANAS, doc. dr. Antun Volenik, FFRZ Zagreb	● THE IDEA OF GOD AND THE PRESENCE OF GOD. SOME PHILOSOPHICAL CONSIDERATIONS, prof. dr. Branko Klun, TEOF Ljubljana
● PSIHODINAMSKI PROCESI U STVARANJU SLIKE I ODNOSA S BOGOM KOD KRŠĆANA I MUSLIMANA, dr. Sanda Dobrovoljski Smoljo, KBF Zagreb in doc. dr. Aid Smajić, FIN Sarajevo	● SLIKA BOGA U UMJETNOSTI: POVIJESNE ETAPE I IZABRANI PRIMJERI, dr. Tomislav Ćurić, FF Osijek
● ROĐENJE IDEJE BOGA: KOGNITIVNI I NEUROZNANSTVENI PRISTUPI, doc. dr. Saša Horvat, MF Rijeka	● VIZIJA ČLOVEKA IN BOGA V AMORIS LAETITIA: KAJ O TEM GOVORE DEJSTVA IN ORIENTACIJE GLEDE ZAKONSKIE ZVEZE IN ODNOSA MED GENERACIJAMI, doc. dr. Igor Bahovec, TEOF Ljubljana

– 12 h	– 12 h
<ul style="list-style-type: none">● PODOBE BOGA MED DISTANCO IN BLIŽINO TER STRAHOM IN UPANJEM: PEDAGOŠKI POGLED, prof. dr. Stanko Gerjolj, TEOF Ljubljana	<ul style="list-style-type: none">● RAZUMEVANJE ODREŠENJSKE SMRTI JEZUSA KRISTUSA ZGOLJ KOT ZADOSTITEV POPAČI EVANGELJSKO PODOBO BOGA OCETA, doc. dr. Ivan Platovnjak, TEOF Ljubljana
<ul style="list-style-type: none">● RAZUMIJEVANJE VJERE I SLIKA BOGA U MLADIH DANAS, doc. dr. Martina s. Ana Begić in doc. dr. Mislav Kutleša, KBF Zagreb	<ul style="list-style-type: none">● VERA V BOGA IN NEOKATEHUMENAT, doc. dr. Tadej Stegu, TEOF Ljubljana
<ul style="list-style-type: none">● SINERGIJA DJELOVANJA PSIHOLOGA I KATOLIČKE CRKVE U ZAŠТИTI DJECE, prof. dr. Gordana Buljan Flander in Mia Roje Đapić mag. psych, Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba	<ul style="list-style-type: none">● AKTUALNOST NIETZSCHEOVA NADVLADAVANJA BOGA U KONTEKSTU POSTMODERNE. O ČEMU GOVORIMO, KADA GOVORIMO O »SMRTI BOGA« KOD F. NIETSCHEA?, izr. prof. dr. Stjepan Radić, KBF Đakovo
<ul style="list-style-type: none">● ODNOSI U CRKVI U VREMENU COVIDA-19, dr. Boris Vidović, KBF Split	<ul style="list-style-type: none">● EKLEZIOGENE NEUROZE, izr. prof. dr. Suzana Vuletić, KBF Đakovo
– 14 h	– 14 h
<ul style="list-style-type: none">● RAZUMIJEVANJE SUOSJEĆANJA I SAMO-SUOSJEĆANJA U BUDIZMU I KRŠĆANSTVU, doc. dr. Josip Bošnjaković, KBF Đakovo, HKS Zagreb	<ul style="list-style-type: none">● UTJECAJ PERCEPCIJE SLIKE BOGA NA SOCIJALNO ZALAGANJE ČLANOVA KATOLIČKIH UDRUŽENJA S PODRUČJA ĐAKOVAČKO-OSJEČKE NADBISKUPIJE, izr. prof. dr. Vladimir Dugalić in mr. sc. Igor Jakobfi, KBF Đakovo
<ul style="list-style-type: none">● KONCEPTI BOGA U ADOLESCENATA I NEKE PERSPEKTIVE ZA AKTUALIZACIJU KATEHETSKE PRAKSE U HRVATSKOM KONTEKSTU, doc. dr. Marijana Mohorić, UNIZD – Zadar	<ul style="list-style-type: none">● »KRŠĆANSKI GOVOR O BOŽJOJ MILOSTI I (NE)ISKUSTVO MILOSTI U DANAŠNJEGA ČOVJEKA«, prof. dr. Ivica Raguž, KBF Đakovo
<ul style="list-style-type: none">● ODNOS, KI ZDRAVI: VLOGA IN POMEN DUHOVNOSTI V PROCESU OKREVANJA PO ALKOHOLIZMU, izr. prof. Barbara Simonič in doc. dr. Saša Poljak Lukek, TEOF Ljubljana	<ul style="list-style-type: none">● ISHODIŠTA ČOVJEKOVIH SLIKA O BOGU, doc. dr. Hrvoje Kalem, KBF Sarajevo

– 15 h	– 15 h
● RELIGIJA-ZASVOJENOST ALI SAKRALNI ODNOŠI, prof. dr. Christian Gostečnik, TEOF Ljubljana	● DRUGI VATIKANSKI CERKVENI ZBOR O PREPOZNAVANJU BOŽJE PODOBE, doc. dr. Mari Jože Osredkar, TEOF Ljubljana
● BOG; OČE KI PRIHAJA K ČLOVEKU, izr. prof. dr. Katarina K. Erzar, TEOF Ljubljana	● V KOLIKŠNI MERI RAZUMEVANJE SVETEGA PISMA PRISPEVA K RAZUMEVANJU BOGA?, doc. dr. Samo Skralovnik, TEOF Ljubljana
● PODOBA BOGA PRI ODVISNIH OD VLOGE ŽRTVE, asist. Tanja Valenta TEOF Ljubljana in asist. Ana Šeremet, HKS Zagreb	● BOOK OF ESTHER AND THE HIDDEN GOD. HOW TO READ ESTHER TODAY?, doc. dr. Andjelo Maly, KBF Zagreb
– 16 h	– 16 h
● LIKE, SHARE, SUBSCRIBE – BOGA? KOMUNIKOLOŠKO-PEDAGOŠKI POGLED NA FENOMEN »INFLUENCERA« I POSREDOVANJA SLIKE BOGA MLADIMA PUTEM DRUŠTVENIH MEDIJA, Matea Vidulić, mag. comm. in dr. Snježana Mališa, HKS Zagreb	● BIBLIJSKI GOVOR I NJEGOVU ISPRAVNO (NE)SHVAĆANJE ZA KREIRANJE (NE)ISPRAVNE SLIKE BOGA – NEKI PRIMJERI IZ NOVOG ZAVJETA, mr. Ivan Benaković, KBF Đakovo
● ULOGA FORMACIJE OSJETILA U OTKRIVANJU BOŽJEG LICA, doc. dr. Krinoslav Novak in Ana Haramina, mag. psych., HKS Zagreb	● »SRDILI STE JAHVU« (PNZ 9,22). BOŽJA SRĐŽBA KAO IZRAZ NJEGOVE ZAHTJEVNOSTI, izr. prof. dr. Boris Vulić, KBF Đakovo
● ISPITIVANJE PERCEPCIJE MLADIH VJERNIKA U AFRIČKOJ DRŽAVI BENIN O VJERI I BOGU, doc. dr. Odilon Singbo, HKS Zagreb	● SECULAR AGE, prof. dr. Tone Svetelj, Boston College, Hellenic College
● VERA ZAKONCEV, KI SO UTRPELI ZAKONSKO LOČITEV, izr. prof. dr. Stanislav Slatinek, TEOF Ljubljana	
– 17:20 h	
● Zaključek konference	

**Međunarodna znanstvena konferencija
(TEOLOGIJA I PSIHOLOGIJA U DIJALOGU)**

U KAKVOG BOGA LJUDI DANAS VJERUJU ODNOSNO NE VJERUJU?

Petak, 15. 10. 2021.

Dnevni red

– 9:15 h

- Uvodni pozdravi – dekani – izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić i prof. dr. sc. Janez Vodičar
- Uvodni pozdravi – nad/biskupi – mons. dr. sc. Andrej Saje (Novo mesto)
i mons. dr. sc. Đuro Hranić (Đakovo-Osijek)
- Uvodni pozdrav – doc. dr. sc. Josip Bošnjaković i doc. dr. sc. Drago Jerebic

SEKCIJA A	SEKCIJA B
– 10 h	– 10 h
● NASILJE V CERKVI IN DOŽIVLJANJE PODOBE BOGA, doc. dr. sc. Andrej Saje, TEOF Ljubljana	● LJUDSKO ISKUSTVO BOGA SPRAM BOŽJE NEDOSTUPNOSTI, prof. dr. sc. Tonči Matulić, KBF Zagreb
● STIK Z BOGOM IN DRŽA PREDANOSTI TER IZROČANJA, prof. dr. sc. Tomaž Erzar, TEOF Ljubljana	● SLIKA BOGA U NOVOJ DUHOVNOSTI NEW AGEA, prof. dr. sc. Mijo Nikić, FFRZ – Zagreb
● PODOBE BOGA SKOZI PRIZMO RAZLIČNIH PSIHOTERAPEVTSKIH PRISTOPOV, doc. dr. sc. Drago Jerebic, TEOF Ljubljana	● BOG KAO OSLONAC LJUDSKOM ŽIVOTU. POIMANJE I IMPLIKACIJE TRANSCENDENCIJE KOD KARLA JASPERSA, Damjan Kovač, mag. theol., HKS Zagreb
– 11 h	– 11 h
● ODNOS PSIHODINAMSKE PARADIGME PREMA RELIGIJI I DUHOVNOSTI DANAS, doc. dr. sc. Antun Volenik, FFRZ Zagreb	● THE IDEA OF GOD AND THE PRESENCE OF GOD. SOME PHILOSOPHICAL CONSIDERATIONS, prof. dr. sc. Branko Klun, TEOF Ljubljana
● PSIHODINAMSKI PROCESI U STVARANJU SLIKE I ODNOSA S BOGOM KOD KRŠĆANA I MUSLIMANA, dr. sc. Sanda Dobrovoljski Smoljo, KBF Zagreb i doc. dr. sc. Aid Smajić, FIN Sarajevo	● SLIKA BOGA U UMJETNOSTI: POVIESNE ETAPE I IZABRANI PRIMJERI, dr. sc. Tomislav Ćurić, FF Osijek

● ROŽENJE IDEJE BOGA: KOGNITIVNI I NEUROZNASTVENI PRISTUPI, doc. dr. sc. Saša Horvat, MF Rijeka	● VIZIJA ČLOVEKA IN BOGA V AMORIS LAETITIA: KAJ O TEM GOVORE DEJSTVA IN ORIENTACIJE GLEDE ZAKONSKIE ZVEZE IN ODNOŠA MED GENERACIJAMI, doc. dr. sc. Igor Bahovec, TEOF Ljubljana
– 12 h	– 12 h
● PODOBE BOGA MED DISTANCO IN BLIŽINO TER STRAHOM IN UPANJEM: PEDAGOŠKI POGLED, prof. dr. sc. Stanko Gerjolj, TEOF Ljubljana	● RAZUMEVANJE ODREŠENJSKE SMRTI JEZUSA KRISTUSA ZGOLJ KOT ZADOSTITEV POPAČI EVANGELJSKO PODOBO BOGA OCETA, doc. dr. sc. Ivan Platovnjak, TEOF Ljubljana
● RAZUMIJEVANJE VJERE I SLIKA BOGA U MLADIH DANAS, doc. dr. sc. Martina s. Ana Begić i doc. dr. sc. Mislav Kutleša, KBF Zagreb	● VERA V BOGA IN NEOKATEHUMENAT, doc. dr. sc. Tadej Stegu, TEOF Ljubljana
● SINERGIJA DJELOVANJA PSIHOLOGA I KATOLIČKE CRKVE U ZAŠTITI DJECE, prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander i Mia Roje Đapić mag. psych, Poliklinka za zaštitu djece i mladih grada Zagreba	● AKTUALNOST NIETZSCHEOVA NADVLADAVANJA BOGA U KONTEKSTU POSTMODERNE. O ČEMU GOVORIMO, KADA GOVORIMO O »SMRTI BOGA« KOD F. NIETSCHEA?, izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić, KBF Đakovo
● ODNOSI U CRKVI U VREMENU COVIDA-19, dr. sc. Boris Vidović, KBF Split	● EKLEZIOGENE NEUROZE, izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić, KBF Đakovo
– 14 h	– 14 h
● RAZUMIJEVANJE SUOSJEĆANJA I SAMO-SUOSJEĆANJA U BUDIZMU I KRŠĆANSTVU, doc. dr. sc. Josip Bošnjaković, KBF Đakovo, HKS Zagreb	● UTJECAJ PERCEPCIJE SLIKE BOGA NA SOCIJALNO ZALAGANJE ČLANOVA KATOLIČKIH UDRUŽENJA S PODRUČJA ĐAKOVAČKO-OSJEČKE NADBISKUPIJE, izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić i mr. sc. Igor Jakobfi, KBF Đakovo
● KONCEPTI BOGA U ADOLESCENATA I NEKE PERSPEKTIVE ZA AKTUALIZACIJU KATEHETSKE PRAKSE U HRVATSKOM KONTEKSTU, doc. dr. sc. Marijana Mohorić, UNIZD – Zadar	● »KRŠĆANSKI GOVOR O BOŽJOJ MILOSTI I (NE)ISKUSTVO MILOSTI U DANAŠNJEĆA ČOVJEKA«, prof. dr. sc. Ivica Raguž, KBF Đakovo

● ODNOS, KI ZDRAVI: VLOGA IN POMEN DUHOVNSTI V PROCESU OKREVARJANJA PO ALKOHOLIZMU, izv. prof. sc. Barbara Simonič i doc. dr. sc. Saša Poljak Lukek, TEOF Ljubljana	– 15 h	● ISHODIŠTA ČOVJEKOVIH SЛИKA O BOGU, doc. dr. sc. Hrvoje Kalem, KBF Sarajevo	– 15 h
● RELIGIJA-ZASVOJENOST ALI SAKRALNI ODNOS, prof. dr. sc. Christian Gostečnik, TEOF Ljubljana		● DRUGI VATIKANSKI CERVENI ZBOR O PREPOZNAVANJU BOŽJE PODOBE, doc. dr. sc. Mari Jože Osredkar, TEOF Ljubljana	
● BOG; OČE KI PRIHAJA K ČLOVEKU, izv. prof. dr. sc. Katarina K. Erzar, TEOF Ljubljana		● V KOLIKŠNI MERI RAZUMEVANJE SVETEGA PISMA PRISPEVA K RAZUMEVANJU BOGA?, doc. dr. sc. Samo Skralovnik, TEOF Ljubljana	
● PODOBA BOGA PRI ODVISNIH OD VLOGE ŽRTVE, asist. Tanja Valenta TEOF Ljubljana i asist. Ana Šeremet, mag. psych., HKS Zagreb	– 16 h	● BOOK OF ESTHER AND THE HIDDEN GOD. HOW TO READ ESTHER TODAY?, doc. dr. sc. Andjelo Maly, KBF Zagreb	– 16 h
● LIKE, SHARE, SUBSCRIBE – BOGA? KOMUNIKOLOŠKO-PEDAGOŠKI POGLED NA FENOMEN »INFLUENCERA« I POSREDOVANJA SLIKE BOGA MLADIMA PUTEM DRUŠTVENIH MEDIJA, Matea Vidulić, mag. comm. i dr. sc. Snježana Mališa, HKS Zagreb		● BIBLIJSKI GOVOR I NJEGOVO ISPRAVNO (NE)SHVAĆANJE ZA KREIRANJE (NE)ISPRAVNE SLIKE BOGA – NEKI PRIMJERI IZ NOVOG ZAVJETA, mr. sc. Ivan Benaković, KBF Đakovo	
● ULOGA FORMACIJE OSJETILA U OTKRIVANJU BOŽJEG LICA, doc. dr. sc. Krunoslav Novak i Ana Haramina, mag. psych., HKS Zagreb		● »SRDILI STE JAHVU« (PNZ 9,22). BOŽJA SRĐBA KAO IZRAZ NJEGOVE ZAHTJEVNOSTI, izv. prof. dr. sc. Boris Vulić, KBF Đakovo	
● ISPITIVANJE PERCEPCIJE MLADIH VJERNIKA U AFRIČKOJ DRŽAVI BENIN O VJERI I BOGU, doc. dr. sc. Odilon Singbo, HKS Zagreb		● SECULAR AGE, prof. dr. sc. Tone Svetelj, Boston College, Hellenic College	
	– 17:20 h	● VERA ZAKONCEV, KI SO UTRPELI ZAKONSKO LOČITEV, izr. prof. dr. Stanislav Slatinek, TEOF Ljubljana	
● Zaključak konferencije			

KAZALO VSEBINE – SADRŽAJ

PSIHOLOGIJA I/IN KOMUNIKOLOGIJA (15)

STIK Z BOGOM IN DRŽA PREDANOSTI TER IZROČANJA prof. dr. Tomaž Erzar, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	15
ODNOS, KI ZDRAVI: VLOGA IN POMEN DUHOVNOSTI V PROCESU OKREVANJA PO ALKOHOLIZMU izr. prof. dr. Barbara Simonič in doc. dr. Saša Poljak Lukek, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	17
NASILJE V CERKVI IN DOŽIVLJANJE PODOBE BOGA mons. doc. dr. Andrej Saje, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	19
RELIGIJA-ZASVOJENOST ALI SAKRALNI ODNOS prof. dr. Christian Gostečnik, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	21
PODOBA BOGA PRI ODVISNIH OD VLOGE ŽRTVE asist. dr. Tanja Valenta, Frančiškanski družinski inštitut, Slovenija Ana Šeremet, mag. psych., asistentica, Hrvatsko katoličko sveučilište, Hrvatska	22
BOG; OČE KI PRIHAJA K ČLOVEKU izr. prof. dr. Katarina K. Erzar, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	24
ODNOSSI U CRVKI U VREMENU COVIDA-19 dr. sc. Boris Vidović, Katolički bogoslovni fakultet u Splitu Sveučilišta u Splitu, Hrvatska	26
ODNOS PSIHODINAMSKE PARADIGME PREMA RELIGIJI I DUHOVNOSTI DANAS doc. dr. sc. Antun Volenik, Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska	28
SINERGIJA DJELOVANJA PSIHOLOGA I KATOLIČKE CRKVE U ZAŠTITI DJECE prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander i Mia Roje Đapić, mag. psych., Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Hrvatska	30
ULOGA FORMACIJE OSJETILA U OTKRIVANJU BOŽJEG LICA doc. dr. sc. Krunoslav Novak, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska Ana Haramina, mag. psych., Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska	32
LIKE, SHARE, SUBSCRIBE – BOGA? KOMUNIKOLOŠKO-PEDAGOŠKI POGLED NA FENOMEN »INFLUENCERA« I POSREDOVANJA SLIKE BOGA MLADIMA PUTEM DRUŠTVENIH MEDIJA dr. sc. Snježana Mališa, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska Matea Vidulić, mag. comm., Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska	34

**PSIHODINAMSKI PROCESI U STVARANJU SLIKE I ODNOSA S BOGOM
KOD KRŠĆANA I MUSLIMANA**

- dr. sc. Sanda Dobrovoljski Smoljo, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
izv. prof. dr. sc. Aid Smajić, Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu,
Bosna i Hercegovina 36

SLIKA BOGA U NOVOJ DUHOVNOSTI NEW AGEA

- prof. dr. sc. Mijo Nikić, Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska 38

RAZUMIJEVANJE SUOSJEĆANJA (COMPASSION)

I SAMO-SUOSJEĆANJA U BUDIZMU I KRŠĆANSTVU

- doc. dr. sc. Josip Bošnjaković, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Hrvatska 40

**PODOBE BOGA SKOZI PRIZMO RAZLIČNIH PSIHOTERAPEVTSKIH
PRISTOPOV**

- doc. dr. Drago Jerebic, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija 42

SVETO PISMO (3)

BOOK OF ESTHER AND THE *HIDDEN GOD*.

HOW TO READ ESTHER TODAY?

- doc. dr. sc. Andeolo Maly, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska 47

V KOLIKŠNI MERI RAZUMEVANJE SVETEGA PISMA PRISPEVA

K RAZUMEVANJU BOGA?

- doc. dr. Samo Skralovnik, Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija 49

BIBLIJSKI GOVOR I NJEGOVO ISPRAVNO (NE)SHVAĆANJE

ZA KREIRANJE (NE)ISPRAVNE SLIKE BOGA – NEKI PRIMJERI

IZ NOVOG ZAVJETA

- mr. sc. Ivan Benaković, asistent, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska 51

TEOLOGIJA (15)

UTJECAJ PERCEPCIJE SLIKE BOGA NA SOCIJALNO ZALAGANJE

ČLANOVA KATOLIČKIH UDRUŽENJA S PODRUČJA

ĐAKOVAČKO-OSJEČKE NADBISKUPIJE

- izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

- mr. sc. Igor Jakobfi, asistent, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska 55

RAZUMIJEVANJE VJERE I SLIKA BOGA U MLADIH DANAS	
doc. dr. sc. Martina s. Ana Begić, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu	
Sveučilišta u Zagrebu	
doc. dr. sc. Mislav Kutleša, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu	
Sveučilišta u Zagrebu	58
LJUDSKO ISKUSTVO BOGA SPRAM BOŽJE NEDOSTUPNOSTI	
prof. dr. sc. Tonči Matulić, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu	
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska	60
ISPITIVANJE PERCEPCIJE MLADIH VJERNIKA U AFRIČKOJ	
DRŽAVI BENIN O VJERI I BOGU	
doc. dr. sc. Odilon Singbo, Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Hrvatska	62
»SRDILI STE JAHVU« (PNZ 9,22). BOŽJA SRDŽBA KAO IZRAZ	
NJEGOVE ZAHTJEVNOSTI	
izv. prof. dr. sc. Boris Vulić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu	
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska	64
KONCEPTI BOGA U ADOLESCENATA I NEKE PERSPEKTIVE ZA	
AKTUALIZACIJU KATEHETSKE PRAKSE U HRVATSKOM KONTEKSTU	
doc. dr. sc. Marijana Mohorić, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	66
»KRŠĆANSKI GOVOR O BOŽJOJ MILOSTI I (NE)ISKUSTVO MILOSTI	
U DANAŠNJEGA ČOVJEKA«	
prof. dr. sc. Ivica Raguž, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu	
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska	68
ROĐENJE IDEJE BOGA: KOGNITIVNI I NEUROZNANSTVENI PRISTUPI	
doc. dr. sc. Saša Horvat, Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Hrvatska	69
ISHODIŠTA ČOVJEKOVIH SLIKA O BOGU	
doc. dr. sc. Hrvoje Kalem, Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu	
Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina	71
DRUGI VATIKANSKI CERKVENI ZBOR O PREPOZNAVANJU	
BOŽJE PODOBE	
doc. dr. Mari Jože Osredkar, Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani	73
RAZUMEVANJE ODREŠENJSKE SMRTI JEZUSA KRISTUSA ZGOLJ	
KOT ZADOSTITEV POPAČI EVANGELJSKO PODOBO BOGA OČETA	
doc. dr. Ivan Platovnjak, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	75
VERA V BOGA IN NEOKATEHUMENAT	
doc. dr. Tadej Stegu, Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija	78
VERA ZAKONCEV, KI SO UTRPELI ZAKONSKO LOČITEV	
izr. prof. dr. Stanislav Slatinek, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija	79
EKLEZIOGENE NEUROZE	
izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu,	
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska	81

**PODOBE BOGA MED DISTANCO IN BLIŽINO TER STRAHOM
IN UPANJEM: PEDAGOŠKI POGLED**

prof. dr. Stanko Gerjolj, Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija

83

FILOZOFIJA I UMJETNOST (6) – FILOZOFIJA IN UMETNOST

**BOG KAO OSLONAC LJUDSKOM ŽIVOTU. POIMANJE I IMPLIKACIJE
TRANSCENDENCIJE KOD KARLA JASPERSA**

Damjan Kovač, mag. theol., Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Hrvatska 87

FAITH IN SECULAR AGE

prof. dr. Tone Svetelj Boston College, Hellenic College, USA 89

IDEJA BOGA IN PRISOTNOST BOGA.

NEKAJ FILOZOFSKIH RAZMISLEKOV

prof. dr. Branko Klun, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija 91

**VIZIJA ČLOVEKA IN BOGA V AMORIS LAETITIA: KAJ O TEM GOVORE
DEJSTVA IN ORIENTACIJE GLEDE ZAKONSKE ZVEZE IN ODNOSTA
MED GENERACIJAMI**

doc. dr. Igor Bahovec, Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija 93

**AKTUALNOST NIETZSCHEOVA NADVLADAVANJA BOGA
U KONTEKSTU POSTMODERNE**

O čemu govorimo, kada govorimo o »smrti Boga« kod F. Nietzschea?

izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska 95

SLIKA BOGA U UMJETNOSTI: POVIJESNE ETAPE I IZABRANI PRIMJERI
dr. sc. Tomislav Ćurić, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku, Hrvatska 97

PSIHOLOGIJA
I/IN
KOMUNIKOLOGIJA (15)

STIK Z BOGOM IN DRŽA PREDANOSTI TER IZROČANJA

prof. dr. Tomaž Erzar,

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

• katedra za zakonsko in družinsko terapijo ter psihologijo in sociologijo religije

V predstavitev želim izpostaviti podobnosti med sodobno psihološko teorijo navezanosti, zlasti s tistim delom, ki preučuje navezanost na Boga, ter krščansko držo zaupanja v Boga in predanosti Bogu. Posebej se bom osredotočil na pogoje varne navezanosti, ki omogočajo, da ljudje v stiski izrazimo svojo nemoč in poiščemo pomoč pri soljudeh. Te pogoje bom primerjal na eni strani z moralističnim pojmovanjem človeške stiske in iskanja pomoči v krščanski tradiciji, na drugi strani z elementi novozaveznih odlomkov pri Lk 18: 35-43 in Lk 19: 1-10. Na podlagi te primerjave bom moralistično držo opisal kot držo strahu in nezaupanja, ki ni v duhu evangelijskega sporočila, ker poskuša tujo stisko uporabiti za lastne, četudi vzvišene cilje. Namesto da bi se soočil s svojim strahom in pomisleki ter tvegal, da bo njegova ponujena pomoč zavrnjena, hoče moralist za svojo pomoč dobiti zagotovilo, da ta pomoč ne bo sebično zlorabljenia in da bo imela poučen verski učinek na prosilca. Moralist pričakuje, ne da bi se tega povsem zavedal, da bo človek v stiski tisti, ki bo prvi tvegal in premagal strah. Posledica te previdne in nezaupljive moralistične drže je, da človek v stiski ne premaga strahu, se ne odpre, se ne predra in ne sprejme ponujene roke, ampak postane jezen, ker doživlja, da moralist izkorišča njegovo stisko. V nasprotju s tem primerjava med novozaveznnimi odlomki ter pogoji varne navezanosti pokaže, da je človeška stiska lahko kraj globoke medosebne povezanosti in predanosti ter izročanja te stiske Božjemu naročju. Taka drža, drža predanosti in izroča-

nja, kakor kažejo tudi sodobne raziskave, spodbuja osebno in duhovno spremembo ter rast.

Ključne besede: teorija navezanosti, stil varne navezaniosti, izražanje stiske, iskanje opore, moralizem, izročanje, Nova Zaveza.

ODNOS, KI ZDRAVI: VLOGA IN POMEN DUHOVNOSTI V PROCESU OKREVANJA PO ALKOHOLIZMU

izr. prof. dr. Barbara Simonič in doc. dr. Saša Poljak Lukek,
Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

• katedra za zakonsko in družinsko terapijo ter psihologijo in sociologijo religije

Duhovnost in/ali religioznost sta pogosto prepoznani kot pomembna dejavnika, ki prispevata k posameznikovemu soočanju s stresnimi situacijami. Pri tem niso pomembne le duhovo-religiozne strategije, ki jih osebe v teh procesih uporabljajo, ampak predvsem to, kako Boga in odnos z njim doživljajo v svoji notranjosti. Intrapsičična podoba Boga ima psihično energijo in dinamiko žive osebe. Človek ga čuti kot resničnega, živega in predstavlja pomembno osebo v njegovem intimnem svetu. Tudi v trenutkih stresa in ranljivosti je ta odnos tisti, ki lahko pomirja, daje moč in tolažbo. V prispevku bodo v kontekstu procesa okrevanja po alkoholizmu izpostavljeni vidiki ranljivosti v tem procesu in predstavljena vloga, ki jo imata duhovnost in/ali religioznost pri izidih zdravljenja alkoholizma. Odvisnost od alkoholizma v relacijskem kontekstu razumemo kot poskus zadovoljevanja relacijskih potreb oziroma kot odziv na odsotnost odnosa. Odvisnost predstavlja kompulzivno ponavljanje nefunkcionalnih načinov iskanja stika oziroma specifično regulacijo afekta, ki varuje pred bolečino zaradi nezadovoljenih relacijskih potreb. Če v osredje postavimo odnos do Boga, lahko predvidimo, da odvisnost lahko vzdržuje tudi odsotnost pristnega odnosa z Bogom in da lahko podoba Boga v posamezniku vpliva na proces okrevanja. Pri tem v osredje procesa postavljamo relacijski kontekst in načine kako lahko znotraj novega impli-

citnega relacijskega doživljanja odnosa z Bogom poteka proces okrevanja. Prikazani bodo pomembni elementi procesa okrevanja po alkoholizmu in poudarjeni dejavniki, ki znotraj duhovnosti/religioznosti predstavljajo pomembno podporo v okrevanju po alkoholizmu. Pri tem bodo izpostavljeni zlasti izkustveni vidiki podobe Boga in odnosa z njim, ki so ključni in pomagajo osebam v procesu okrevanja po alkoholizmu.

- *Doseženi rezultati so delno nastali v okviru projekta št. J5-2570, ki ga je financirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.*

Ključne besede: religiozno soočanje, podoba Boga, odvisnost, okrevanje, odnos.

NASILJE V CERKVI IN DOŽIVLJANJE PODOBE BOGA

mons. doc. dr. Andrej Saje,
Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija
• katedra za cerkveno pravo

Aktualni čas je v Cerkvi zaznamovan z izzivom soočenja različnih oblik nasilja. Za razliko od takšnih pojavov v družbi na splošno je v Cerkvi slednje povezano z zlorabo predstojniške službe, kar ima poleg znanih posledic nasilnih ravnanj zaradi statusa storilcev pri žrtvah tudi določene specifike za doživljanje Boga in svetega. Storilci zlorab iz duhovniških ali redovniških vrst pri izvajanju spolnega in duhovnega nasilja zlorabljo moč in avtoritetu, ki jim je dana s cerkveno službo. Predstojniki v Cerkvi zaradi svojega posebnega statusa pri svojih podrejenih uživajo zaupanje. Posledično pride v primeru tovrstnih zlorab do hujših posledic kot sicer. Storilci v cerkveni predstojniški službi z nasilnim vedenjem ne storijo zgolj posameznih kaznivih dejanj in grehov. Njihova nedopustna dejanja proti dostenjanstvu človeške osebe pri žrtvah, poleg fizičnih, psihičnih in čustvenih posledic, pustijo tudi duhovne rane, krizo vere in popačeno podobo Boga, kar je še posebej značilno za duhovne zlorabe.

Iz Svetega pisma in iz življenja razberemo, da človek izkuša različne oblike nasilja, hkrati pa je tudi zmožen nasilnih dejanj. V prispevku je predstavljena specifika spolnih in duhovnih zlorab v Cerkvenem okolju z ozirom na vzroke pojava tega nasilja in glede na posledice pri žrtvah in njihovo podobo Boga. Izpostavljen je prizadevanje Cerkve za preprečevanje te vrste nasilja na zakonodajni ravni, kakor tudi na področju formacije

in vzgoje duhovniških in redovniški kandidatov ter možnosti, ki jih imajo žrtve, da travmo predelajo in zaživijo svobodneje in bolj polno. Prispevek temelji na kritični obravnavi znanstvene in strokovne literature ter pravnih virov ter na podlagi analitične metode predlaga možne rešitve in pot naprej.

Ključne besede: Zlorabe v Cerkvi. Spolno nasilje. Duhovne zlorabe. Podoba Boga. Prenova Cerkve.

RELIGIJA-ZASVOJENOST ALI SAKRALNI ODNOS

prof. dr. Christian Gostečnik,

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

• katedra za zakonsko in družinsko terapijo ter psihologijo in sociologijo religije

Psihologija si je kot znanost vedno prizadevala razložiti fenomen religioznosti. V zadnjem stoletju pa so različni teoretički z različnih konceptualnih okvirjev še posebej skušali, osnovi svojih psiholoških modelov in konceptov razložiti, analizirati in tudi v marsičem ovrednotiti oziroma celo patologizirati ta globoko doživljajski in marsičem zapleten fenomen religioznosti. Religioznost in izkustvo Boga namreč vedno lahko predstavlja izziv tako razmišljanju kot tudi čutenju in predvsem dojemaju. Zato so tudi analize in razlage tega fenomena tako zelo večplastne in v marsičem večkrat zelo nasprotuječe in celo kontroverzne. In sicer vse od patološke zasvojenosti, pa do najglobljega sakralnega izkustva. V prispevku se bomo ustavili pri najpomembnejših teoretičnih in kliničnih osnovah, ki predvsem povezujejo posameznikove notranje podobe, podobe o sebi ter odnos do Boga, kot npr. psihodinamska teorija, teorija objektivnih odnosov, teorija navezanosti in v zadnjem času zlasti relacijska teorija in teorija regulacije, ki na inovativen način povzema razumevanje posameznikove podobe ter odnosa do Boga.

Ključne besede: religioznost, zasvojenost, notranje podobe sebe in Boga, sakralne notranje podobe

PODOBA BOGA PRI ODVISNIH OD VLOGE ŽRTVE

asist. dr. Tanja Valenta, Frančiškanski družinski inštitut, Slovenija
Ana Šeremet, mag. psych., asistentica,
Hrvatsko katoličko sveučilište, Hrvatska
• odjel za psihologiju

V prispevku bomo na podlagi znanstvene literature v povezavi s svetopisemsko zgodbo o Jobu prikazali podobo Boga pri posameznikih odvisnih od vloge žrtve in predvsem kako podoba Boga lahko pomaga pri izhodu iz te odvisniške vloge.

Vloga žrtve je namreč obrambni mehanizem, ko posamezniki zaradi izkušenj iz svoje preteklosti, kjer so bili deležni nasilja in / ali zanemarjanje in so bili res nemočne žrtve, ta status ponotranjijo. Kasneje se tudi v odrasli dobi, v povsem drugih okoliščinah, ko so obkroženi z ljudmi, ki bi jim lahko pomagali, vseeno obnašajo kot žrtve. Na ta način čustveno izsiljujejo, da ljudje iz okolice poskrbjijo za njih. Taki posamezniki pogosto v svoji okolini vidijo same krivice, ki se dogajajo predvsem njim. Vloga žrtve tako postane ponotranjen način obnašanja izza katere se skriva bes in frustracija in posameznik postane dobesedno odvisen od nje (Erzar 2017). Zaradi izkušnje, ki so jo doživeli ne zaupajo drugim in globo v sebi zelo trpijo, saj njegovi odnosi niso pristni (Gostečnik 2019).

Tudi njihovo videnje Boga je pogosto povezano z občutki krivičnosti, v odnosu do podobe Boga se počutijo kot vedno trpeči in kaznovani kot lahko to najdemo tudi v svetopisemski zgodbi o Jobu, ki nemočen objekuje lastno nesrečo.

Pogosto ti posamezniki, kot v odnosih z bližnjimi, zelo sledijo zunanjim izrazom vere, vedno pripravljeni pomagati, sedeti

na koncu mize, a se ob njih pogosto čuti nepristnost, odvečnost in predvsem ogromno jeze in besa.

Preobrat, ki se zgodi je, ko tak posameznik, odvisen od vloge žrtve prepozna nasilje in nesrečo, ki jo povzroča v svoji oklici s svojim obnašanjem in to nemoč spremeni v moč, v odgovornost. Ko je Job tarnanje in pritoževanje ter bes in jezo na Boga spreobrnil v sprejetje vsebine, ki jo je nosil v sebi, ko žrtev zmore prevzeti odgovornost za čutenja besa in jeze, ki ju globoko v sebi nosi in začne iskati poti iz boleče, a vseeno tako domače odvisnosti od žrtveniške vloge. Šele takrat posameznik lahko postane pristen v odnosih do soljudi in do Boga in bogastvo se vrne v njegovo življenje, kot se je to zgodilo Jobu (Job 42, 10).

Prispevek je del projekta del projekta »Dinamika alkoholizma in odvisnosti v družinskem sistemu ter relacijska družinska terapija«, ki ga financira ARRS.

Ključne besede: podoba Boga, vloga žrtve

BOG; OČE KI PRIHAJA K ČLOVEKU

izr. prof. dr. Katarina K. Erzar,

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

• katedra za zakonsko in družinsko terapijo ter psihologijo in sociologijo religije

V svojem prispevku se želim posvetiti odnosnim in čustvenim vsebinam vere, kot svobodne pripadnosti. Moderna intersubjektivna nevrobiologija prinaša mnoge uvide, ki skozi moderno znanstveno terminologijo razkrivajo pomen varnosti, navezanosti, predanosti in čustvene povzanosti, skotzi katero se človek lahko odpira Bogu in sprejema njegovo navzočnost. S tem pa se že močno približuje vzdušju in občutju tiste teologiji, ki zopet postavlja v ospredje Boga kot Očeta in človeka kot Sina, ki v odprtosti navdihu Svetega duha povsem drugače sprejema in doživlja življenje. Obrat drže od totega prestrašenega služenja nedostopnemu in »nevarnemu« Bogu do drže sprejemanja Božje ljubezni in razvoja sinovske drže je velik preskok, ki nikakor ni samoumeven, čeprav predstavlja sam temelj Jezusovega življenja in Kristusovega odrešenjskega razodetja človeku.

Sprejeti odrešenje in zaživeti življenje svobodnih Božjih otrok je za modernega človeka velik izziv. Tako kot je izziv izgradnja odnosov varne navezanosti, razvoj kreativnosti in odnosne iniciative. Človek, ki je čustveno zaprt, ne varno navezan in usmerjen sam vase, bo zelo težko sprejel držo svobodne odprtosti in ranljivosti ter kreativne iniciative, ki s seboj prinašajo tudi bolj burno in raznoliko čustvovanje ter zahtevajo fleksibilnost in hitro regulacijo čutenj. S tem pa bo tudi težje ponotranjil držo sprejemanja Boga kot tistega, ki »nas je prvi vzljubil« in katerega stvaritev smo. Teološki pojem ustvarjenosti po Božji podobi namreč preveden v govorico našega doživljanja pomeni

sprejemati življenje kot presenečenje in dar in odnose kot živ organizem, ki temelji na čustvih in vzajemnosti. Skozi razumevanje nevropsihološkega ustroja in razvoja človekove najgloblje notranjosti se bomo približali pojmovanju duhovnega življenja kot neločljivo prepletenega in prisotnega tako v telesnem kot duševnem doživljanju in delovanju. Poudarili bomo razliko med notranjo in zunanjim vero, med stikom, ki odpira prostor za razodevanje Božje prisotnosti med nami in lažnimi oblikami stika, ki tega ne omogočajo. Na koncu se bomo posvetili tudi vprašanju, kako se skozi odnose lahko odpira prostor vere, svobode in odrešenja in kaj dejansko pomeni postati Božji otrok.

Ključne besede: Odnosi, nevroznanost, vera, ljubeči Bog, odrešeno življenje

ODNOSI U CRVKI U VREMENU COVIDA-19

dr. sc. Boris Vidović,

Katolički bogoslovni fakultet u Splitu Sveučilišta u Splitu, Hrvatska

• katedra Filozofije

Pandemija Covida koja se u Hrvatskoj pojavila početkom ožujka 2020. otvorila je i mnoga pitanja i teme u Crkvi za koja se prije pandemije činilo da nisu upitna. Naizgled miran i skladan život naroda Božjeg, u kojem su se neslaganja smatrala nečim sporadičnim, prekinula je pojava pandemije i dovela u pitanje mnoge odnose u Crkve koje su se do tada podrazumijevali i nisu dovodili u pitanje.

Prije svega izišlo je na površinu nejedinstvo i podijeljenost unutar same Crkve, između njezinog hijerarhijskog dijela, dakle biskupa i svećenika s jedne strane, i naroda Božjeg s druge strane. I ne samo to: nejedinstvo i podijeljenost očitovala su i unutar samog hijerarhijskog dijela, između svećenika i biskupa. Nejedinstvo i podijeljenosti otkrile su se zapravo u onom trenutku kada su donesene liturgijske odredbe u vremenu pandemije, a to izvanredno krizno stanje možda je i najbolje otkrilo kakvo je zapravo realno stanje u Crkvi po pitanju odnosa unutar naroda Božjeg.

Osim loših odnosa, krizno stanje pandemije na površinu je izbacilo i različite slike o Crkvi, odnosno tumačenja kakav bi odnos Crkve i svijeta trebao biti. Različite interpretacije predstavljaju zapravo različite ekleziologije koje stoje u pozadini svega, a koje su nerijetko u međusobnoj oprečnosti. Iako su se svi sudionici takvih rasprava pozivali na iste izvore – Crkvene dokumente i Sveti pismo – različitost u pristupu i argumentiranju bila je očita, od krajnje nepovjerljivog stava prema onome

što dolazi iz svijeta (upitnost pandemije, sumnja u znanstvena izvješća, sumnja u skriveni plan), do stava suradnje s civilnim vlastima i zajedničkog nastojanja da se iznađu rješenja na dobrobit cijelog društva. To nas vodi prema zaključku da spomenute različitosti i podijeljenosti jesu prije svega plod različitosti osobnih – psihičkih ustrojstava, a posljedično teološke različitosti, makar se ove posljednje očituju kao prve.

Cilj ovog rada je fenomenološkom metodom razumjeti psihičke mehanizme i njihovu korelaciju s vanjskim stavovima o Crkvi i svijetu, odnosno razumjeti da shvaćanje Boga i Crkve jesu odraz nutarnjih psihičkih struktura, i da se u njima nalazi uzrok različitim shvaćanjima i interpretacijama, a ne toliko u različitosti teoloških stavova i uvida.

Ključne riječi: pandemija, Crkva, odnosi, psihičke strukture, slike o Bogu

ODNOS PSIHODINAMSKE PARADIGME PREMA RELIGIJI I DUHOVNOSTI DANAS

doc. dr. sc. Antun Volenik,

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Predlažem izlaganje koje će se baviti odnosom teorije objektnih odnosa kao dijelom psihoanalitičke i psihodinamske psihologije te religije/duhovnosti u širem smislu. U tom smjeru nastojati će se pokazati zaokret u valoriziranju religije koji je teorija objektnih odnosa, a osobito Winicottova teorija pravog i lažnog ja te prijenosnog objekta donijela u psihodinamskoj paradigmi. Nadalje, biti će prikazani važna istraživanja koja je Ana Maria Rizzuto prikazala u svojoj utjecajnoj knjizi *The birth of the living God* (1979). Uz to istraživanje će se pozabaviti dvama predstavnicima ego psihologije kao dijela psihodinamske paradigmе. Prvi je Erik Eriksnon i to zbog njegovih studija važnih ličnosti s područja religije i duhovnosti kao što su one o M. Lutheru i M. Gandhiu te osobito Isusu te zbog činjenice da u domeni razvojne psihologije prvi nudi cjeloživotnu, psihosocijalnu, razvojnu teoriju u kojoj, u prvim djvjema fazama, pokazuje važnost razvoja vjere i nade. Drugi je William Meissner i njegova psihobiografska studija sv. Ignacije Loyolskog u kojoj pokazuje da je Ignacije uspio kroz religioznu kreativnost nadići značajne psihopatološke probleme koji su se pokazivali kroz njegovo mladenaštvo, ali ne toliko kao rezultat nekih nadnaravnih transformacija osobnosti već integracijom onih redovitih kroz ego snage koje je posjedovao.

Uz to, kao uvod istraživanje će kratko predstaviti Freudov, Jungov i Adlerov odnos i stav prema religiji i duhovnosti kao

pokazatelj neprestanog zanimanje psihodinamske paradigmе za pitanja religije i duhovnosti.

Istraživanje će prikazati i dvije kraće studije slučaja bazirane na autorovoј psihoterapijskoj praksi, dakle radi se o kvalitativnom istraživanju uobičajenom u psihodinamskoj paradigmи. U teoretskom dijelu radi koristiti ćemo hermeneutički metološki ključ, uobičajen u humanističkim znanostima. Istraživanje je dakle interdisciplinarno jer polazi iz područja psihologije religije (psihologija) te pastoralne psihologije (pastoralna teologija).

Ključne riječi: psihanalitička i psihodinamska psihologija i psihoterapija, psihologija religije, teorija objektnih odnosa, religioznost/duhovnost, slike o Bogu

SINERGIJA DJELOVANJA PSIHOLOGA I KATOLIČKE CRKVE U ZAŠTITI DJECE

prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander i Mia Roje Đapić, mag. psych.,
Poliklinika za zaštitu djece i mlađih grada Zagreba, Hrvatska

Iako se u javnosti odnos katoličke crkve i suvremene znanosti, pa tako i psihologije, često prikazuje suprotstavljenim, brojni su primjeri kvalitetne i plodonosne suradnje u zaštiti djece. U ovom izlaganju uvodno će se predstaviti suradnja Poliklinike za zaštitu djece i mlađih Grada Zagreba s vjerskim institucijama kroz međusobnu edukaciju, razmjenu iskustava, medijske nastupe, okrugle stolove, rad sa studentima i znanstveno-stručne konferencije. Zatim će biti prikazan slučaj dugogodišnje seksualno zlostavljane djevojke od strane člana obitelji koja je razotkrila svoja traumatska iskustva upravo katoličkom svećeniku. Njegovo vodstvo i podrška uz brigu da ostane zaštićena uskoro su doveli do povjeravanja majci, nedugo potom do kaznene prijave i uključivanja djevojke u psihoterapijski tretman, koji aktualno traje. Djevojka nastavlja dobivati obje vrste podrške, duhovnu i psihološku, što uvelike osnažuje njene kapacitete suočavanja i osmišljavanja strašnih trauma s kojima je dugo vremena sama odrastala. Vjera u Boga i pouzdanje cijele obitelji u svog svećenika pružaju obitelji dodatnu snagu i otpornost te facilitiraju psihoterapiju i psihološko cijeljenje. Kroz ovaj prikaz slučaja nastojat će se prikazati holistički pristup zlostavljanom djetetu i njegovoj obitelji, pristup koji promiče suradnju, komplementarnost i holizam nasuprot isključivosti. Kroz riječi ove djevojke, koje nam je ona i njena obitelj velikodušno i s povjerenjem prepustila na dijeljenje s kolegama, nadamo se postići duboko internalno promišljanje i motivaciju da nastavimo raditi

na zaštiti djece predano, suradnički i zajedno, onako kako ona to zaslužuju.

Ključne riječi: suradnja, seksualno zlostavljanje, djeca, zaštita djece

ULOGA FORMACIJE OSJETILA U OTKRIVANJU BOŽJEG LICA

doc. dr. sc. Krunoslav Novak,
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

• odjel za komunikologiju

Ana Haramina, mag. psych.,
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

• odjel za komunikologiju

»Vanjska« osjetila (vid, sluh, njuh, dodir, okus) nam daju potrebne informacije o stvarnosti koja nas okružuje. Istraživanja o načinima na koje se te informacije obrađuju u mozgu te utječe na naš doživljaj stvarnosti, među ostalim, predmet su suvremene neuroznanosti. Međutim, autor A. Cencini navodi i pojam tzv. »unutarnjih« osjetila koja nisu fokusirana samo na informaciju, nego na smisao onoga što percipiramo, na skriveni smisao stvari, na Misterij. Ona su povezana s duhovnom dimenzijom osobnosti; sa slikom o Bogu ili, još izravnije, s odnosom s Bogom. Vanjska osjetila utječe na ona unutarnja pa onda ono čemu smo i kako izloženi utječe na stvarnost koju kontempliramo i obratno – ono čime »se hrane« naša unutarnja osjetila, stimulirat će i vanjska da traže, gledaju, okuse tu stvarnost. Ekologija komunikacije daje zanimljiv pogled na ovu tematiku. Osjetila trebaju smisao, a smisao treba osjetila. Osjetila otvaraju nove putove smislu, a smisao ohrabruje osjetila da mu daju nove informacije. Osjetila nose smisao stvarnosti, ali je i smisao ispunjen osjetilima. Osjetljivost ili senzibilnost je emotivno usmjerenje, utisnuto iskustvom u unutarnjem svijetu subjekta, u različitim područjima osobnosti prema »dobru« (ili onome što mu se čini takvim, više ili manje svjesno). Možemo razlikovati odnosnu (odnos prema dobru), moralnu (odnos pre-

ma istinitom) i estetsku (odnos prema lijepom) osjetljivost. Iste vrste osjetljivosti prepoznajemo i u Božjem djelovanju. Izazove današnjeg vremena predstavljaju »kultura osjeta« u kojoj prevladava stimulacija osjeta, ali nedostaje smisao te »kultura već doživljenog« u kojoj jednom nađeni smisao počinjemo uzimati zdravo za gotovo te ga prestajemo kušati, dodirivati, gledati... A odgovor na te izazove predstavlja formacija senzibilnosti i osjetila u dva smjera u trajnom međudjelovanju: od ljudskih osjetila do Božjih osjetila te obratno – od Božjih osjetila do ljudskih osjetila.

Ključne riječi: vanjska osjetila, unutarnja osjetila, senzibilnost, formacija, ekologija komunikacije

LIKE, SHARE, SUBSCRIBE – BOGA?
**KOMUNIKOLOŠKO-PEDAGOŠKI POGLED
NA FENOMEN »INFLUENCERA« I
POSREDOVANJA SLIKE BOGA MLADIMA
PUTEM DRUŠTVENIH MEDIJA**

dr. sc. Snježana Mališa,
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska
• odjel za komunikologiju

Matea Vidulić, mag. comm.,
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska
• odjel za komunikologiju

Stvarnost u kojoj djeca i mladi odrastaju i žive uvelike je oblikovana društvenim medijima poput *YouTubea*, *Instagrama* i *TikToka*. Na tim digitalnim platformama svoje sadržaje stvaraju i nude brojni pojedinci koji u većoj ili manjoj mjeri promiču proizvode, ideje i stil života, a naziva ih se *influencerima*. S obzirom na utjecaj *influencera* na djecu i mlade, kao i izazove suvremene pedagogije u virtualnom svijetu (i ima li je ondje uopće?), postavlja se pitanje: kako danas cijelovito odgajati, formirati i pratiti djecu i mlade? Naime, samo kada smo svjesni i prisutni u svim segmentima života moguće je odgajati u zrelosti i cijelovitosti koja onda usmjerava naše djelovanje i odnose. Zato je važno cijelovito odgajati, pa i *online*, jer odgoj nikada nije neutralan već je duboko vrijednosno angažiran, a kao takav bi trebao biti u funkciji razvijanja ljudske i kršćanske zrelosti kod djece i mladih. U radu donosimo pregled definicija i kategorija *influencera* te njihovu poruku »*like, share, subscribe*« (*lajkaj* – označi da ti se sviđa, *dijeli*, *prati*) povezujemo s inherentnom naravi katoličkog Boga koji u susretu s osobama poziva na za-

jedništvo, dijeljenje i suživot. Ta relacijska dinamika nezaobilazna je i u odnosu odgajatelja i odgajanika u kojoj odgajatelj (pa i *influeuncer*) vodi, oblikuje i prati, a odgajanik prihvata i slijedi. Pedagoški izbor ostvaruje se kroz dvije dimenzije: komunikaciju sa sadržajem (cilj, okruženje, motivacija) i komunikaciju uz pomoć računala (odnos osoba koje *lajkaju*, dijele i prate). Sliku Boga sagledavamo kroz odnos i razmjenu, tj. komunikaciju, a naglasak stavljamo na važnost očuvanja i osnaživanja intrapersonalne i interpersonalne komunikacije mlađih osoba koje primaju mnoštvo poruka o samima sebi, svijetu oko sebe i o Bogu posredstvom društvenih medija.

Ključne riječi: *influencer*, pedagogija *online*, cjeloviti odgoj, društveni mediji, komunikacija

PSIHODINAMSKI PROCESI U STVARANJU SLIKE I ODNOSA S BOGOM KOD KRŠĆANA I MUSLIMANA

dr. sc. Sanda Dobrovoljski Smoljo,

Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu

Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

• katedra filozofije

izv. prof. dr. sc. Aid Smajić, Fakultet islamskih nauka

Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

• odsjek za psihologiju

Polazeći od psihodinamske perspektive cilj rada je istražiti primordijalne začetke slike o Bogu kod kršćana i muslimana, kako se ona razvija kroz razvojne stadije te kako dolazi do prijelaza od stvorene slike – statične ideje do dinamskog odnosa s Bogom. Analizirajući odnose s primarnim figurama istražit će se u kojoj mjeri emocionalno skladan ili neskladan obiteljski ambijent, kvalitetni objektni odnosi i tipovi privrženosti utječe na stvaranje i razumijevanje prave ili distorzirane slike o Bogu kod ciljne populacije. Psihodinamska analiza biti će usmjerena i na odnose koje osoba živi u sekundarnoj zajednici. To znači ne samo utjecaj djetinjstva nego kako aktualno stanje ili stalež u kojem osoba živi utječe na reparaciju, revitalizaciju i purifikaciju slike i odnosa s Bogom.

Nadalje, analizirat će se intrapsihički i interpersonalni čimbenici koji djeluju podržavajuće ili razarajuće na odnos prema Bogu. Metoda koja će biti korištena kako bi se postigli postavljeni ciljevi bit će u kombinaciji teorije i kvalitativnog istraživanja. Za postavljanje teorijske baze rada istražit će se psihodinamska i teološko-duhovna literatura iz kršćanske i islamske

perspektive, koja se bavi pitanjem stvaranja slike i odnosa prema Bogu; a drugi način je dubinski intervju s osobama kršćanske i islamske vjeroispovijesti u kojem bi se u individualnom pristupu dobili podaci i potom obradili. Rad je podijeljen u tri dijela: teorijska pozadina, rezultati kvalitativnog istraživanja i implikacije za produbljivanje i jačanje zdrave veze i odnosa s Bogom, te jačanje dijaloškog odnosa dubinske psihologije s kršćanskim i islamskim naukom. U konačnici cilj je ponuditi konkretnе prijedloge pastoralnom i katehetском radу, s posebnim naglaskom na izgradnju kvalitetnih programa koji bi bili korisni raznim skupinama mладих, obitelji, starih.

Prateći razvojne stadije svake od skupina potrebno je ponuditi program koji će pomoći mладима, obiteljima i stariм osobama da u vlastitim razvojnom stadiju живе plodan i autentičan odnos s Богом, а не да opterećeni projekcijama i fantazijama живе u sterilnoј vjeri i sterilnom odnosu.

Ključне пријећи: psihodinamika, privrženost, slika o Богу, kršćanstvo, islam

SLIKA BOGA U NOVOJ DUHOVNOSTI NEW AGEA

prof. dr. sc. Mijo Nikić, Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

New age je postao globalni pokret koji ima svoju filozofiju, svoj način života, ali također i svoju religiju. Cilj autorova rada je pokazati kako je New age mješavina raznih naučavanja koja se svodi na to da relativizira Apsolutno, a apsolutizira relativno. Autor donosi pet glavnih oznake nove religioznosti: a) post-kolonijalna religioznost; b) post-iluministička religioznost; c) post-kršćanska religioznost; d) post-konfesionalna religioznost i e) post-sekularizirana religioznost. U tom ideoološkom okviru nastale su četiri temeljne slike Boga koje nudi nova duhovnost New agea: 1) Bog – kozmička svijest; 2) Bog – univerzalni um; 3) Bog – božanska energija i 4) Bog – čovjek u osvješćivanju svoga božanskog identiteta. Religioznost Novog doba ne temelji se više na objavljenim istinama vjere, nego na znanju i vlastitom uvjerenju u neke svoje istine. »Istina je ono što vjeruješ«, glasi krilatica nove religioznosti postmodernog društva. Donald Walsch, istaknuti autoritet New agea tvrde da je Bogu svejedno da li čovjek čini dobro ili zlo, jer je, prema njegovim vizijama, i Hitler u raju. U drugom dijelu svoga rada autor donosi kritiku spomenutih slika nove religioznosti imajući na pameti tvrdnju Martina Bubera koji reče da je Bog »najopterećenija od sviju ljudskih riječi« i da nijedna nije tako »popljuvana i poderana« kao što je riječ Bog. Autor također analizira bremenitu i proročku tvrdnju *Katekizma Katoličke crkve* koji u broju 675 kaže da će posljednja kušnja Crkve biti religiozne naravi i da će ona uzdrmati vjeru mnogih vjernika. Tu će kušnju pod oblikom re-

ligijske obmane upravljati sam Antikrist. Autor tvrdi da je spomenuta religijska obmana već na djelu u ideologiji i praksi New agea. Tematika koju autor ovog djela obrađuje u svom tekstu vrlo je aktualna i brzo se širi preko sredstava masovne komunikacije. Autor zaključuje da spomenutu religijsku obmanu koja se danas nekritički širi i usvaja, treba dobro upoznati, argumentirano raskrinkati i tako zaštititi svoju vjeru koja se temelji na objavljenim biblijskim istinama naše vjere.

Ključne riječi: Bog, New age, nova religioznost, relativizam, sotonizam

RAZUMIJEVANJE SUOSJEĆANJA (COMPASSION) I SAMO-SUOSJEĆANJA U BUDIZMU I KRŠĆANSTVU

doc. dr. sc. Josip Bošnjaković,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,

Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

• katedra filozofije (KBF Đakovo); Odjel za psihologiju (HKS)

Mogućnost dijaloga između različitih religija ostvaruje se i putem razumijevanja pojedinih koncepata u religijama, među kojima u našem predavanju želimo istaknuti suosjećanje. Suosjećanje je proces koji se događa među osobama u situacijama kada jedna osoba uočava problematičnu situaciju druge osobe, razumijeva je, pristupa osoba te joj želi aktivno pomoći u razrješavanju problematične situacije, pri čemu obje strane imaju korist. Osoba koja prima pomoć doživljava blizinu, brigu, pažnju, a ako je moguće kreće se i prema rješavanju poteškoće, dok osoba koja pruža pomoć doživljava svojevrsnu unutarnju promjenu, koja se očituje na biološkoj, psihološkoj i duhovnoj razini, što možemo jednom riječju istaknuti kao blagostanje. U psihologiji se govor o suosjećanju u zadnje vrijeme najčešće veže uz budizam dok puno rjeđe uz kršćanstvo. Želimo istražiti što je tome uzrok te istaknuti specifičnosti suosjećanje kod kršćana i kod budista, naglašavajući pri tome i zajedničke crte suosjećanja. Kada promatramo suosjećanje puno je više dodirnih točaka između kršćanstva i budizma negoli razjedinjujućih. Ipak obje religije imaju svoje specifičnosti. Samo-suosjećanje pak je druga faceta suosjećanja pri čemu osobe koje su sposobne suosjećati razvijaju isti pristup i prema samima sebi. Samo-suosjećanje nije samo-poštovanje, samo-nagrađivanje, samo-sažaljevanje,

nego dinamičan pristup samome sebi koji ima svoj izvor u Bogu koji suosjeća ali isto tako i u međuljudskim odnosima koji su obogaćeni ovom blagotvornom vrlinom. Upravo putem blagotvorne vrline suosjećanja osoba uči biti i prema sebi suosjećajna stvarajući pri tome mogućnost blagotvorne prisebnosti, koja iz perspektive kršćanstva podrazumijeva svijest Božje prisutnosti u čovjeku.

Ključne riječi: Suosjećanje, samo-suosjećanje, budizam, kršćanstvo

PODOBE BOGA SKOZI PRIZMO RAZLIČNIH PSIHOTERAPEVTSKIH PRISTOPOV

doc. dr. Drago Jerebic,

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

• katedra za zakonsko in družinsko terapijo ter psihologijo in sociologijo religije

Z zavedanjem, da se izkušnjo Boga ne da v celoti razložiti z znanstveno psihološkimi pristopi, bomo skušali odgovoriti na pastoralni izziv, zakaj nekateri verniki, ki jim je bil predstavljen Bog, ki je ljubeč in ki bi tudi na kognitivni radi verjeli, da se lahko nanj zanesajo in da jih ima rad (koncept o Bogu), v njihovem dejanskem življenju pa se izkazuje neka druga podoba o Boga, ki ne podpira prejetega oznanila, prejetega koncepta o Bogu. Njihovo stanje bi lahko povzeli takole: »Rad vi verjel, pa ne morem. Prepričujem se, pa ne gre. Blagor tebi, ki lahko verjameš. Hodim v Cerkev, ker vem da je prav, zelo težko pa molim.«

Če se koncept o Bogu bolj nanaša na racionalno, zavestno predstavo o Bogu, o tem, kar je posameznik neposredno kognitivno slišal in se naučil o Bogu, se podoba o Bogu vzpostavi in razvija že in predvsem v predverbalnem obdobju. Objekt relacijska teorija in teorija navezanosti govorita o notranjih objektih – podobah, izkušnjah, odnosih, afektih, o notranjih odnosnih modelih, o ponavljanju se odnosnih primarnih izkušnjah, ki posameznika močno zaznamujejo glede tega na kakšen način bo v odraslem obdobju vstopal odnos z drugimi in Bogom. Ali lahko pomagamo verniku, kjer njegova nezavedna podoba o Bogu ne podpira prejetega koncepta o Bogu? Lahko. Težave, ki se je pojavijo v odnosih, se lahko tudi pozdravijo v odnosih.

V prispevku bo predstavljeno in razloženo, zakaj lahko pride do razkorak med nezavedno podobo o Bogu in zavednim konceptom o Bogu ter način, kako se lahko skozi terapevtsko in pastoralno delo to neujemanje zmanjša.

Ključne besede: podoba o Bogu, koncept o Bogu, objekt relacijska teorija, teorija navezanosti, pastoralno delo.

SVETO PISMO (3)

BOOK OF ESTHER AND THE *HIDDEN GOD.* HOW TO READ ESTHER TODAY?

doc. dr. sc. Andelo Maly, Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
• katedra Svetog pisma Starog zavjeta

Esther features a woman hero in period of the Achaemenid Persian period (550–330 BCE). In Christian Bibles the book of Esther follows Ezra and Nehemiah because all three are set in approximately the same era. In the Jewish *Tanakh*, Esther belongs in the *Ketuvim* (»Writings«), the last of the five Megillot (festival scrolls). Unlike Ezra and Nehemiah, Esther focuses exclusively on the experiences of Diaspora Jews living in Persia. All three books address issues of Jewish identity, but Esther's perspective is quite different. In Ezra and Nehemiah, political power depends upon one's claim to be what the authors define as an authentic Jew. In Esther, Jewish identity is fraught with danger and must sometimes even be kept secret. Finally, although Esther is part of the Bible, the book famously never mentions God by name; perhaps paradoxically, this peculiarity has stimulated rich discussions over the centuries concerning the book's theological perspective.

The God who keeps silence in this book seems to be the main theological and exegetical issue. The book of Esther is a theodicy in a way that speaks about God in a situation of existential threats »in this world«. Among sufferings portrays the mystery of God's secret operation. Also, the characterisation of the main actors in the Esthers plot seems to be important for a better understanding of the book and its message.

Same as Jews in Diaspora, we have experienced the problems of isolation in period of actual crisis and pandemic. For many, it was the period of fear and distress. In this article we will try to find biblical connections between the Old Testament story and the actual situation, especially through the idea of the *»hidden God«*.

Key words: Esther, hidden God, fear and distress, biblical theology, actualisation

V KOLIKŠNI MERI RAZUMEVANJE SVETEGA PISMA PRISPEVA K RAZUMEVANJU BOGA?

doc. dr. Samo Skralovnik,
Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija
• katedra za Sveti Pismo in judovstvo

V pedagoškem procesu na TEOF UL, in širše, sem pogosto priča nepoznavanju Svetega pisma, še zlasti Stare zaveze, s tem pa posledično nepoznavanju Boga, kakor ga predstavlja Sveti pismo. Če bi iz Svetega pisma izključili Staro zavezo – kot npr. Markion, ustanovitelj heretičnega krščanskega gibanja, ki je iz kanona izključil celotno Staro zavezo, med novozavezni mi spisi pa kot avtentične priznal samo Lukov evangelij in Pavlova pisma – bi dobili popačeno, fragmentarno podobo Boga – Kristusa. Kakor si gore ne moremo predstavljati, jo začutiti, še manj vzlubititi, samo po majhnem kamnu, ki bi ga odlomili nekje s pogorja, tako tudi nobenega romana ali knjige ne moremo spoznati samo preko kratkega odlomka. Podobna analogija velja za Kristusa v odnosu do Stare zaveze.

Razodetje v Svetem pismu je vtkano v zgodovino in svete knjige izvoljenega ljudstva. Pri tem ne gre za vprašanje navdušencev nad zgodovino, temveč za pravilno in celovito razumevanje Boga, predvsem Kristusa. To pomeni, da razumevanje in poznavanje Svetega pisma, tudi Stare zaveze, vpliva na vero in vernikove predstave o Bogu. Jezus je ob neki priložnosti povedal: »Moj Oče dela do zdaj in tudi jaz delam.« (Jn 5,17) Jezus s tem izrekom po eni strani pokaže na svojo »vtkanost« v Staro zavezo, tj. da je njegovo delovanje na isti ravni kot Božje, Očetovo, po drugi pa, da je Očetovo (njegovo) delovanje nepretrgano.

V članku bomo poskušali pokazati, predvsem z navajanjem različnih cerkvenih dokumentov, pogledov različnih avtorjev in razlag nekaterih odlomkov Stare zaveze, da Kristusa Boga ne moremo v polnosti razumeti, če prej nismo razumeli »okvira« Stare zaveze, znotraj katerega se je razodel. Prvo in osnovno načelo razumevanja oz. ključ interpretacije Svetega pisma pri tem ostaja kristocentričen.

Ključne besede: odrešenjska zgodovina, Sвето pismo, Stara zaveza, Kristus, izvoljeno ljudstvo, Izrael

BIBLIJSKI GOVOR I NJEGOVO ISPRAVNO (NE)SHVAĆANJE ZA KREIRANJE (NE)ISPRAVNE SLIKE BOGA – *NEKI PRIMJERI IZ NOVOG ZAVJETA*

mr. sc. Ivan Benaković, asistent,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

• katedra Svetog pisma Staroga i Novoga zavjeta

Valja reći prije svega kako povod našoj analizi pronalazimo u pastoralnom radu s vjernicima u župama Đakovačko-osječke nadbiskupije te njihovim shvaćanjima biblijskih tekstova koji govore o grijehu i katastrofi. Naime, uočili smo kako u njihovu poimanju istih stvarnosti nedostaje dostatno biblijsko predznanje u pristupu istim stvarnostima (biblijskim tekstovima), a shodno tome se stvaraju i doista »pogubne« slike Boga koje proizlaze iz nedostatnog poznavanja Božje Riječi. Sve pak rezultira vrlo negativnim pogledima na Boga, gdje gotovo u potpunosti izostaje dimenzija govora o nadi da je Bog onaj koji upravlja svjetskim zbivanjima i poviješću spasenja.

U našemu prikazu stoga ćemo nastojati na konkretnim primjerima iz Svetoga Pisma Novog zavjeta ukazati na važnost ispravnog shvaćanja svetopisamskih tekstova u svrhu stvaranja što ispravnije slike Boga. Još konkretnije, analiziramo dakle tri vrlo važno aspekta svetopisamskih tekstova Novoga zavjeta koji će biti od izuzetno velike važnosti za što pravilnije shvaćanje slike Boga, a shodno tome i za život u vjeri.

Naš pogled prvotno je usmjeren sinkronijskom čitanju Novozavjetnog govora o grijehu i njegovu shvaćanju u očima biblijskog pisca. To činimo referirajući se na biblijske tekstove NZ koji

prikazuju susrete Isusa i grešnika poput primjerice teksta u Lk 7; Iv 8. U navedenim tekstovima je jasno kako je biblijskom piscu stalo do prikaza grešnika kao onoga koji od samog Krista biva pozvan na obraćenje, a posljedično i u prostor spasenja kojega sam Bog nudi. Naglašavamo stoga kako je što se metodologije rada tiče, naš pristup sinkronijsko, odnosno narativno čitanje biblijskog teksta. Potom vođeni biblijskim piscem docićemo i smisao Novozavjetnog govora o katastrofama pitavši se: treba li vjernik u takvome govoru stvarati sliku o Bogu koji bi bio gorljivi sudac grešne stvarnosti u kojem se zateklo čovječanstvo? Sve pak iz razloga što u posljednje vrijeme živimo u pomalo kaotičnom vremenu obilježenom pandemijom *Corona virusa* te potresima koji su na vrlo negativan način utjecali na život ljudi diljem svijeta, a onda i u Hrvatskoj. Za primjer uzimamo apokaliptički tekst Markova evanđelja, odnosno još točnije Mk 13. A referiramo se i na neke motive Knjige Otkrivenja koja progovara na svoj uistinu poseban način o katastrofama i užasima kojima su svjedoci likovi biblijske naracije Knjige Otkrivenja (usp. Otk 16). Navedeni tekstovi svoju svrhu pronalaze u prikazu prolaznosti materijalne stvarnosti te u pozivu na neprikosnovenu nadu u Boga koji je jedini istinski trajan i garancija neprolaznosti. I na koncu, u našem prikazu posežemo za nekim Novozavjetnim tekstovima koji ukazuju na važnost govora o nadi i utjesi koju vjernik pronalazi u Bogu. Tekstovi na koje se referiramo u ovom djelu naše analize su tekstovi iz pera Sv. Pavla poput 1 Sol 1, 3; Rim 5; Rim 8, 18. Međutim, ta nada u svjetlu biblijskih tekstova koje analiziramo, ni u kom slučaju nije nada bez temelja, nego je to nada koja ima svoj izvor u životu samoga Boga. I upravo će govor o nadi pokušati skladno povezati govor o stvarnosti grijeha i katastrofe sa stvarnošću nade i vjere u život u Bogu.

Ključne riječi: biblijski govor, grijeh, apokalipsa, nada, slika Boga

TEOLOGIJA (15)

UTJECAJ PERCEPCIJE SLIKE BOGA NA SOCIJALNO ZALAGANJE ČLANOVA KATOLIČKIH UDRUŽENJA S PODRUČJA ĐAKOVAČKO-OSJEČKE NADBISKUPIJE

izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

• katedra moralne teologije i socijalnog nauka Crkve

mr. sc. Igor Jakobfi, asistent,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

• katedra moralne teologije i socijalnog nauka Crkve

Neovisno o samom sadržaju, vjera sama po sebi, jer je sloboden čin pojedinca, ima javni značaj. Pridoda li se tomu da je kršćanska vjera po svojem sadržaju primarno trinitarna i euharistijska te da kao takva u sebi sadrži bitno socijalnu i javnu dimenziju, od vjernika se očekuje da se zauzme za izgradnju općeg dobra, odnosno, takvih uvjeta i struktura društvenog života koje će pozitivno pridonositi razvoju svakog pojedinog čovjeka u svim njegovim dimenzijama. Do sada je na području Republike Hrvatske provedeno nekoliko empirijskih istraživanja čiji rezultati upućuju na potrebu istraživanja korelacije percepcije slike Boga i socijalnog zalaganja kod članova katoličkih udruženja te prilagodbe postojećih socijalno-pastoralnih modela. Posebno zabrinjavaju rezultati dobiveni u okviru istraživanja *Temeljnih vrednota pripadnika crkvenih pokreta u Hrvatskoj* (2001.) Dok je očekivano da će među članovima crkvenih pokreta »vjera u Boga« i »biti u miru s vlastitom savjescu« biti visoko rangirane vrednote, istraživanje je dalo i

vrlo zabrinjavajuće rezultate, jer vrednote koje bi upućivale na izravnu zauzetost u društvu ili vlastiti politički angažman, poput »boriti se za pravednu stvar«, našle su se tek na devetom mjestu. Riječ je o dijelu vjerničke populacije koja, premda pokazuje sklonost k moralnom dobru, u vrlo maloj mjeri je sprema na osobnu žrtvu i zalaganje u javnom društvenom životu. Prema istraživanju *Oblici domoljublja i izraženosti hrvatskog nacionalnog identiteta* (2008.) kritički tip domoljublja koji uključuje veću percepciju političke samofikasnosti, veću političku obaviještenost i socijalni aktivizam te izraženije poštivanje građanskih sloboda je slabije prisutno kod onih hrvatskih građana za koje vjera ima veću važnost u životu. Prema rezultatima *Istraživanja vjerničkih laičkih udruženja* (2008.) koje je provedeno na području Đakovačko–osječke nadbiskupije, s jedne strane, malen broj vjernika laika je uključen u djelovanje laičkih udruženja, a, s druge, sama udruženja su u maloj mjeri obilježena socijalnim zalaganjem.

Na tragu otvorenih socijalno-pastoralnih pitanja koja proizlaze iz zaključaka navedenih istraživanja, u ovom radu nam je namjera istražiti percepciju slike Boga kod članova katoličkih udruženja te njezinu korelaciju sa socijalnim zalaganjem tih istih udruženja. Svrha istraživanja je uočiti (ne)postojanje korelacije između percepcije Boga i socijalnog zalaganja kod članova katoličkih udruženja s područja Đakovačko-osječke nadbiskupije. Istraživanje će se provesti tijekom mjeseca lipnja i to induktivno-deduktivnom metodom – metodološkim trokorakom vidjeti, prosuditi i djelovati, putem Google Forms aplikacije. Prikupljeni podaci bit će prosuđeni u odnosu na zahtjeve za sudjelovanjem vjernika laika u izgradnji i otkupljenju svijeta, sadržane u socijalnim dokumentima Crkve. Na temelju dobivenih rezultata izraditi će se socijalno-pastoralne smjernice koje će imati za cilj potaknuti oblikovanje kršćanske slike o Bogu te

snažnije povezivanje osobne vjere sa socijalnim zalaganjem pojedinih članova katoličkih udruženja.

Ključne riječi: socijalna dimenzija vjere, katolička udruženja, socijalni nauk Crkve, Đakovačko-osječka nadbiskupija.

RAZUMIJEVANJE VJERE I SLIKA BOGA U MLADIH DANAS

doc. dr. sc. Martina s. Ana Begić,

Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

- katedra moralne teologije

doc. dr. sc. Mislav Kutleša,

Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

- katedra moralne teologije

Vjera je duboko ukorijenjena u čovjeku i bez nje bi život bio nezamisliv. Međutim, u kršćanskom smislu, vjera je, prije svega, Božji dar koji se rađa iz susreta s Utjelovljenom Riječi – Osobom. Ovaj temeljni čin vjere koji rađa povjerenjem, obilježava čitav život kršćanina i ima određujuće i središnje značenje za njegovu egzistenciju. Kršćanska tradicija razlikuje stoga vjeru kao istinu (sadržaj vjere) koji je u svih vjernika istovjetan i izražen u Vjerovanju ili u vjeri Crkve (*fides quae*) od vjere kao osobnog čina koji je individualno različit i označava biti-kršćanin u javnom ispovijedanju i vjerodostojnim svjedočenjem (*fides qua*), a polako prerasta u krepost koja potiče razum i volju na život u ljubavi, ohrabren i prožet sakramentalnim životom, osobito euharistijom, budući da je Crkva mjesto življenja vjere. Međutim, iskrivljene slike o Bogu, kao i subjektivna tumačenja životnih iskustava, često mogu odvesti vjernike u krivom pravcu te je potrebno stalno preispitivati vlastito iskustvo vjere kao i poticaj na trajni odgoj vjerničke savjesti. Vjera ne znači samo gledati Isusa, već gledati stvari s Isusove točke gledišta, kako ih on vidi. U ovome radu stoga objavljujemo rezultate istraživanja provedeno među mladima od 18 do 35 godina u Republici Hrvatskoj tijekom svibnja 2021. godine. Kao mjerni instrument u ovom istraživanju korišten je anketni upitnik, putem Microsoft

obrasca. Broj ispitanika bio je 727 (N=727). Riječ je o neprobabilističkom uzorku. Rezultati istraživanja pokazuju da se 91% mlađih izjasnilo kako vjeruju u Boga kakvog ga predstavlja Crkva što potvrđuje veliku važnost i odgovornost Crkve u oblikovanju slike o Bogu kod mlađih, ali i općenito. Ohrabruje i činjenica da se samo 6% ispitanika izjasnilo da su skandali crkvenih službenika utjecali na njihovu sliku o Bogu. Međutim, istraživanje je pokazalo i važnost obiteljskog odgoja jer je 44% ispitanika (320) odgovorilo da su na njihovu sliku o Bogu najviše utjecali roditelji. Zabrinjava, međutim, podatak da je samo 46 ispitanika (6,3%) odgovorilo da je školski vjeronauk utjecao na njihovu sliku o Bogu. Ne ulazeći u cjelovitu analizu, možemo ipak reći, da mlađi načelno prihvataju nauk Crkve i sliku o Bogu kakvu je Crkva naviješta (*fides quae*), ali da na osobnoj razini (*fides qua*) uočavamo određene kontradikcije. Naime, iako se većina izjašnjava da prihvata nauk Crkve, njih 51% je odgovorilo da Crkva ipak ne uvjetuje njihovu sliku o Bogu. Iz dobivenih odgovora možemo zaključiti da na osobnoj razini mlađi prihvataju sliku o Bogu koji im pomaže u životu (milosrdan, zaštitnik, ljubav), ali ne i Boga koji pred njih stavlja određene životne (moralne) zahtjeve.

Ključne riječi: Bog, vjera, mlađi, slika o Bogu, Crkva.

LJUDSKO ISKUSTVO BOGA SPRAM BOŽJE NEDOSTUPNOSTI

prof. dr. sc. Tonči Matulić,
Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu
Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
• katedra moralne teologije

Pitanje u kakvog Boga ljudi danas (ne)vjeruju spontano nameće pitanje: Kakvi su ljudi koji u Boga (ne)vjeruju? Neka suvremena socio-religijska istraživanja pružaju zanimljive uvide u postavljena pitanja. Duhovna narav Boga isključuje da ga se poput bilo kojeg drugog objekta može osjetilno opaziti. Zbog toga Bog u čovjeka može ući posredstvom iskustva postojanja stvorenoga svijeta (usp. Rim 1, 19-21) koja neizostavno priziva njegova autora i tvorca, ali također i posredstvom drugog čovjeka koji razglašuje posebnu Božju poruku koju je sâm od drugih prije čuo i u nju povjerovao (usp. Rim 10, 16-17). U našem dobu naravna spoznaja Boga, koja započinje čuđenjem i divljenjem, a završava umnim zaključkom o nužnosti postojanja Boga, uopće više nije na cijeni, jer čovjek stvoreni svijet promatra kroz optiku znanosti koja istražuje, eksperimentira i dokazuje njegovo ustrojstvo, procese i zakone. Niti se dogodilo niti će se ikad dogoditi da znanost u bilo čemu prirodnom otkrije i susretne Boga. Bog nije dio stvorenoga svijeta pa prema tome ne može biti predmet znanstvene percepcije. Stvari bitno drugačije stoje s nadnaravnom spoznajom Boga koja započinje upravo slušanjem Božje poruke. Božja poruka pretpostavlja da čovjek kojemu se priopćava nije već samoga sebe uvjerio da Bog ne postoji. Božja poruka u otvorenom čovjeku izaziva odgovor. Čovjekov odgovor na poruku zove se vjera. Vjera zbog nadnaravnog karaktera Božje poruke može biti samo nadnaravna. Čovjek i kao

dio stvorenoga svijeta je sposoban vjerovati. Ljudski život bez vjere nije moguć. Svakodnevno iskustvo života potvrđuje da se možda čak u više stvari vjeruje, nego što ih se poznaje i sigurno zna. Čovjek najprije vjeruje zbog manjka znanja. Vjeruje zatim u određene – nevidljive – ideale i vrijednosti. Vjeruje potom ljudima s kojima blisko komunicira. Vjeruje konačno u istinitost znanja, spoznaja, teorija i aksioma koje su drugi otkrili i definirali. U svim tim iskustvima potvrđuje se vjera kao egzistencijalni stav. To je stav povjerenja. Međutim, to ne dokazuje postojanje nadnaravne vjere koja u čovjeka ulazi izvana. Ona se temelji na jedinstvenom čovjekovom iskustvu osobnog susreta s Bogom po poruci i svjedočanstvu koje je čuo od drugih. Iskustvo nadnaravne vjere je dakle posredovano iskustvo. Vjera kao čovjekov odgovor jest čin osobne razumske i odgovorne odluke, ali ga omogućava i podupire isključivo nadnaravna milost. Vjera, pak, kao sadržaj je nadnaravno sebe-priopćenje Boga ljudima. Zbog toga ljudi mogu vjerodostojno vjerovati samo u onakvog Boga kakav se ljudima samo-priopćio. Ni tada Boga nitko nije vidio. Bog stanuje u nedostupnome svjetlu (usp. 1 Tim 6, 16) i uvijek ostaje najdublja tajna. Upravo zbog Božje nedostupnosti i tajanstvenosti stalno trebamo razbijati naše ljudske slike i predodžbe o Bogu. Ako se slučajno ova nužnost zanemari, tada se neminovno nameće pitanje u kakvog Boga ljudi, dakako najprije kršćani danas (ne)vjeruju? Koliko je ovo pitanje važno i bremenito svjedoči realna opasnost da se na Božje mjesto ustoliče idoli načinjeni prema ljudskim strastima i prohtjevima. Zbog toga nesporazumi oko slike Boga svoje uzroke imaju također u čovjekovim mentalnim i psihičkim stanjima. Radi istine samoga Boga treba ih odvažno i kritički stalno preispitivati.

Ključne riječi: Bog, čovjek, objava, vjera, idoli

ISPITIVANJE PERCEPCIJE MLADIH VJERNIKA U AFRIČKOJ DRŽAVI BENIN O VJERI I BOGU

doc. dr. sc. Odilon Singbo,
Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
• katedra za teologiju

Kulturni ambijent u kojem pojedinac živi i odrasta nedvojbeno oblikuje odnos prema Bogu, religioznosti i vjeri, kao što i nosi određeni utjecaj na stvaranje slike o Bogu. Susret neke druge religije, osobito iz zapadne kulture s domaćim kulturnim ambijentom može izazivati divljenje ili pak stav opreza, odnosno odbijanja, ali i mogućnost djelomičnog prihvaćanja njezinih vrijednosnih sadržaja. Takve reakcijske elemente lako se može primijetiti u tzv. misijskim zemljama koje prihvaćaju novost kršćanske poruke.

S ciljem ispitivanja percepcije mladih vjernika u afričkoj državi Benin o vjeri, religioznosti i Bogu, provest će se kvantitativno presječno istraživanje putem anketnog upitnika koji je nakon pretraživanja literature oformljen koristeći dva upitnika: *Upitnik o dimenzijama religioznosti i njezinom utjecaju na svagdanji život* (Šimun Šito Čorić) i Religioznost zagrebačkih adolescenata (Ružica Razum i dr.) s nekim dodacima samog autora imajući na umu specifičnost kulture u kojoj se nalaze ispitanici. S obzirom na to da će se istraživanje provoditi na francuskom govornom području, upitnik će biti preveden na francuski. Anketa obuhvaća opća socio-demografska pitanja, pitanja o vjerskim praksama, nekim moralno-etičkim stavovima, kao i pitanja o slici o Bogu. Očekivani broj ispitanika je 300. Uzorak je prigodan, odnosno pristupat će se dostupnim

ispitanicima na pojedinim vjerskim događajima. Planirano vrijeme provedbe istraživanja je od srpnja do rujna 2021. godine. Istraživanje će se provesti u državi Benin, na području nadbiskupije Cotonou i biskupije Porto-Novo. Regrutirat će se dvije skupine ispitanika: mladi iz gradske sredine i mladi iz seoske sredine. Kriteriji uključenja su dob (18-35 godina) i pripadnost katoličkoj vjerskoj zajednici. Na temelju toga u rezultatima će se iznijeti usporedba i razlike u percepcijama među dvije skupine ispitanika. Dio rezultata istraživanja prikazat će se na Međunarodnoj znanstvenoj konferenciji Teologija i psihologija u dijalogu: *U kakvog Boga ljudi danas vjeruju odnosno ne vjeruju?*

Prije ispunjavanja anketnog upitnika, ispitanicima će biti dan na uvid i potpis informirani pristanak uz opis istraživanja. Ispitanici će moći u bilo kojem trenutku odustati od istraživanja. Ishodit će se potvrda Etičkog povjerenstva Hrvatskog katoličkog sveučilišta i spomenutih biskupija.

Postavljene su sljedeće hipoteze:

H0 – Ne očekuje se značajna razlika u percepciji i razumevanju slike Boga između mladih iz seoskih sredina i mladih iz gradskih

H1 – Mladi općenito smatraju da je vjera bitan čimbenik za ispunjen život iako se motivi vjerovanja razlikuju

H2 – Očekuje se da će prihvaćanje nauka Crkve kod mladih biti proporcionalno vjerovanju da postoje druge sile koje mogu negativno utjecati na njihove živote

H3 – Mladi u seoskim sredinama pokazuju više sklonosti prema sinkretističkim praksama nego mladi u gradu

Ključne riječi: vjera, sinkretizam, tradicionalne (domaće) religije, mladi, katolička crkva, religioznost, afrička država Benin, strah.

»SRDILI STE JAHVU« (PNZ 9,22). BOŽJA SRDŽBA KAO IZRAZ NJEGOVE ZAHTJEVNOSTI

izv. prof. dr. sc. Boris Vulić,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

• katedra fundamentalne, dogmatske i ekumenske teologije

Vrijeme pandemije korona-virusa pojačalo je naglaske prevladavajuće slike suvremenog kršćanstva o Bogu. Riječ je o slici Boga koji je krajnje milosrdan, pun ljubavi prema čovjeku i u kojoj nema mjesta za govor o kazni, pa ni kušnji. Takav se vid govora o Bogu uvelike apsolutizira, pri čemu se posve ispuštaju iz vida biblijski sadržaji koji govore o Božjoj srdžbi koja se javlja zbog čovjekove grešnosti i koja čovjeka pogoda kaznama i kušnjama te staje na stranu žrtvi. Rezultat takva postupanja sa Svetim pismom jest 'jeftino Božje milosrđe' i isprazni govori o Božjoj ljubavi koji su u suprotnosti s biblijskim istinama o Bogu.

Jedan od razloga takva stanja jest prijašnje instrumentaliziranje biblijskog govora o Božjoj srdžbi u službu bigotne i skrupulozne religioznosti. Kad se u takvom stanju napokon spozna biblijski navještaj milosrdnog Boga, nerijetko to zna rezultirati ili napuštanjem Crkve u kojoj se dotad živjelo sputano ili apsolutiziranjem bezuvjetnoga Božjeg milosrđa u kojem se tema Božje srdžbe dokida kao primitivni antropomorfizam. U oba ova slučaja više nije riječ o kršćanskoj objavi Boga Isusa Krista, nego se radi o pokušajima uspostave božanstva u skladu s čovjekovim željama i fantazijama u kojima više nema mjesta za strah Božji kao dar Duha Svetoga. Takve fantazije više ne uspijevaju uvažiti sljedeće: dok u Svetom pismu pronalazimo obilje

govora o Božjoj ljubavi i njegovu milosrđu spram čovjeka, isto tako u njemu postoji mnoštvo izraza o Božjoj srdžbi prema čovjeku zbog njegove grešnosti i radi njegova spasenja.

Izlaganjem se želi pokazati da je biblijski govor o Božjoj srdžbi također konstitutivan za istinsku kršćansku sliku o Bogu i da se takav govor nipošto ne može zanemariti. Svrha je, dakle, izlaganja pokazati da biblijski zapisi o božanskoj srdžbi otkrivaju Boga koji je zahtjevni Bog i to radi nas i našega spasenja te da Božja srdžba ne isključuje Božju ljubav i milosrđe, nego upravo iz njih proizlazi.

Izlaganje će biti podijeljeno u tri djela. Prvi će dio donijeti teološku analizu biblijskog govora o Božjoj srdžbi. U drugom će se dijelu predstaviti izabrani teološki načini tumačenja Božje srdžbe u novije vrijeme. Zadaća je trećega dijela izlaganja predložiti današnji navještaj Božje srdžbe i to kao ozbiljnog izraza Božje zahtjevnosti spram čovjeka grešnika kojega Bog zove u zajedništvo sa sobom i želi spasiti od vječne propasti.

Ključne riječi: Božja srdžba, slika o Bogu, grijeh, milosrđe, strah Božji.

KONCEPTI BOGA U ADOLESCENATA I NEKE PERSPEKTIVE ZA AKTUALIZACIJU KATEHETSKE PRAKSE U HRVATSKOM KONTEKSTU

doc. dr. sc. Marijana Mohorić,
Sveučilište u Zadru, Hrvatska
• teološko-katehetski odjel

Život adolescenata obilježen je razvojnim zadatkom definiranja vlastitog identiteta. Do tog cilja adolescenti dolaze tako što dovode u pitanje usvojene obrasce mišljenja i ponašanja, kao i vrijednosti, koje su im prenošene u obiteljskom i širem društvenom kontekstu. U tom procesu oni se suočavaju sa težnjom da postanu neovisni, dok istovremeno imaju potrebu vodstva i usmjerenja (Schaffer, 2004). Isto se događa i s njihovim religioznim uvjerenjima i prakticiranjem vjere, koja uvelike ovisi i njihovu poimanju Boga. Osim toga, osobni doživljaj Boga u adolescenata predstavlja jedan od najvažnijih faktora u oblikovanju njihova identiteta. (Trenti, 2003.) U radu se stoga, na temelju neobjavljenih rezultata istraživanja, provedenog od 15. travnja do 6. svibnja 2020. godine na uzorku od 750 ispitanika srednjoškolske dobi iz Republike Hrvatske, u svrhu što bolje artikulacije njima prilagođenog katehetskog programa, donose relevantni rezultati s obzirom na njihovo poimanje Boga. Rezultati zavisne varijable, utvrđeni temeljem prikupljenih odgovora na pitanje: »Tko je za tebe Bog?« stavit će se u korelaciju s demografskom varijablom o spolu i nezavisnom varijablom koja definira razinu obrazovanja navedenih ispitanika. Time će se utvrditi razlike u oblikovanju koncepata Boga u adolescenata, koje će se klasificirati i potom interpretirati.

Naime, uvriježeno je mišljenje da »šire kognitivne sposobnosti, intenzivnije emocije, opsežnije iskustvo društvene okoline usredotočeno više na druge nego na obitelj iz koje potječe, uvjetuju kod adolescenta svojevrsni razvoj koncepta religioznosti.« (Živković, 2007.) Upravo stoga će se interpretaciji rezultata istraživanja pristupiti holistički (Diana, 2004; Quinzi, 2008.) kako bi se pritom izdvojilo i neke druge važne korelacije, te ukazalo na neka otvorena pitanja. Na taj način će se utvrditi konstante s obzirom na relevantna prethodna istraživanja o navedenoj tematiki (Aletti, 1992; Hood, 2001; De Ross, 2006; Francis – Croft – Pyke, 2012; Mandarić – Razum – Barić, 2019., itd.), te utvrditi moguće specifičnosti koje proizlaze iz provedenog istraživanja. S obzirom na prikazane rezultate istraživanja i njihovu interpretaciju u radu će se potom precizirati neki katehetsko-pastoralni izazovi kako bi se naposljetku ukazalo na neke nužne perspektive razvoja kateheze s adolescentima.

Ključne riječi: adolescenti, poimanje Boga, religiozni razvoj, holistički pristup, katehizacija

»KRŠĆANSKI GOVOR O BOŽJOJ MILOSTI I (NE)ISKUSTVO MILOSTI U DANAŠNJEGA ČOVJEKA«

prof. dr. sc. Ivica Raguž,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

• katedra fundamentalne, dogmatske i ekumenske teologije

Izlaganje bi prvo predstavilo neke osnovne vidove kršćanskoga razumijevanja milosti, odnosno samo kršćanstvo kao religiju milosti. Potom bi se u drugom dijelu progovorilo o iskustvima milosti u životu današnjega čovjeka. Ukažalo bi se na ona iskustva današnjega čovjeka koja mogu dovesti čovjeka do kršćanskoga govora o milosti. Također bi bilo govora o poteškoćama današnjega čovjeka da prihvati milost, kako je shvaća kršćanstvo. Stoga bi se drama vjere i nevjere danas sagledavala pod vidom milosti. Također bi se promišljalo kritički o današnjem kršćanstvu, u kojemu je gotovo pa nestao govor u milosti, bilo u teologiji, bilo u pastoralu.

Ključne riječi: milost, vjera, nevjera, iskustvo, pastoral.

ROĐENJE IDEJE BOGA: KOGNITIVNI I NEUROZNANSTVENI PRISTUPI

doc. dr. sc. Saša Horvat,
Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet, Hrvatska
• katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini

Posljednjih nekoliko desetljeća svjedoci smo brojnih znanstvenih istraživanja na temu ljudske religioznosti unutar interdisciplinarnog područja kojega dijele kognitivna znanost, evolucijske znanosti, neuroznanost te brojne druge znanstvene discipline. Iako je riječ o tek nedavno uspostavljenim interdisciplinarnim nastojanjima, oni trenutno nude dominirajuću paradigmu u znanstvenoj potrazi za ključem razumijevanja čovjeka i njegove religioznosti. U antropološkom i metafizičkom smislu čovjeka se razumijeva isključivo u fizikalističkom okviru, te se sve ljudske sposobnosti i ostvarenja promatraju kroz evolutivnu prizmu prirodnoga odabira i preživljavanja. U tom kontekstu se i religioznost promatra kao usputni moment evolucijskoga razvoja čovjeka, njegova mozga i kognitivnih sposobnosti. Sržno pitanje ovih nastojanja glasi: zašto, kada i kako je ljudska vrsta razvila religiozno ponašanje, tj. zašto, kada i kako je *rođena ideja Boga?* U pozadini ovog pitanja stoji uvjerenje kako će odgovor ponuditi konačno i cijelovito naturalističko objašnjenje ljudske religioznosti.

Suočeni s kompleksnošću fenomena ljudske religioznosti – koji se kroz cijelu ljudsku povijest očituje u gotovo nepreglednim izražajnim oblicima (od primitivnih obrednih rituala do suvremenih religijskih struktura unutar društva) – interdisciplinarni pristup omogućuje korištenje cijelog spektra znanstveno podržanih teorija. Upravo zahvaljujući metodološkom

pluralizmu i otvorenosti prema stručnjacima iz različitih znanstvenih polja, ogroman je potencijal ovih interdisciplinarnih nastojanja u postavljanju ozbiljnih izazova za filozofe, teologe i ostale društveno-humanističke znanosti koje promišljaju ljudsko biće kao takvo i njegovu religioznost.

U predavanju ćemo iznijeti i kritički promišljati temeljne ideje i metodološke postavke suvremenih naturalističkih objašnjenja ljudske religioznosti unutar interdisciplinarnog polja gore navedenih disciplina. Također, pokušat ćemo ponuditi odgovor na pitanje mogu li naturalistička objašnjenja doprinijeti boljem razumijevanju fenomena ljudske religioznosti na polju teologije i filozofije.

Ključne riječi: Bog, kognitivna znanost, neuroznanost, evolucija, interdisciplinarnost

ISHODIŠTA ČOVJEKOVIH SLIKA O BOGU

doc. dr. sc. Hrvoje Kalem,
Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu
Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina
• katedra fundamentalne teologije

Poimanje slike o Bogu važna je tema s teološkog, pastoralnog, moralnog i psihološkog motrišta, jer su vjerovanje i vjerska praksa određeni slikom o Bogu, a u isto je vrijeme i naša slika o Bogu uvjetovana našim vjerovanjem i svime onim što to vjerovanje prepostavlja.

Čovjekovo nastojanje da si predviđa Boga obilježeno je i mnoštvom iskrivljenih slika o Bogu. Temeljna se teza ovoga izlaganja sastoji u polazištu da je biblijskom, a i modernom čovjeku iskrivljena slika o Bogu *nametnuta izvana uz pomoć heteronomnog zakona*, unatoč tomu što je slika o Bogu upisana duboko u ljudsko srce. Opravданje za ovakvo polazište prona-lazimo ponajprije u biblijskoj pripovijesti o grijehu prvih ljudi (usp. Post 3, 4-5) kao i u slikama o Bogu koje nisu plod biblijske objave.

Cilj je ovoga izlaganja prikazati i valorizirati značenje autonомнog, heteronomnog i teonomnog zakona i pokazati da je svaki od njih vlastit čovjeku. Upravo te zakone vidimo kao one koji predstavljaju resurse iz kojih izviru slike o Bogu. Posebno se ukazuje na heteronomne slike o Bogu, tj. one koje nam rišu sliku Boga u kojega mi kršćani imamo obvezu *ne vjerovati*, a čemu je snažno pridonijelo i ozračje postmoderne koje uvjetuje čovjekovo vjerovanje, a time i slike o Bogu.

Rezultat našega istraživanja vodi nas zaključku da spram mnoštva iskrivljenih slika o Bogu *promišljanje o milosrdju, koje*

nije jedina slika o Bogu, vodi čišćenju iskrivljenih slika o Bogu – što je zadaća Crkve i teologije – koje su se nataložile tijekom povijesti kršćanstva. Prema našem uvidu slika milosrdnog Boga ima svoj vrhunac u utjelovljenju i križu Isusa Krista, ako imamo u vidu kako si je Bog u Raspetome dao sliku te kako upravo Raspeti predstavlja negaciju svih krivih slika o Bogu.

Ključne riječi: autonomija, heteronomija, teonomija, slike o Bogu, čišćenje slika o Bogu, milosrđe, križ.

DRUGI VATIKANSKI CERKVENI ZBOR O PREPOZNAVANJU BOŽJE PODOBE

doc. dr. Mari Jože Osredkar,
Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija
• katedra za osnovno bogoslovje in dialog

V prispevku se bomo osredotočili na dokumente zadnjega cerkvenega zbora, ki govorijo o prepoznavanju Božje podobe v kontekstu krščanske vere. V prispevku imamo namen predstaviti dokumente, ki obravnavajo našo tematiko in pogojenost prepoznavanja Božje podobe. Omenjena tematika v teologiji spada na področje razodelja. Najpomembnejši dokument Drugega vatikanskega cerkvenega zbora, ki govorí o razodelju, je *Dogmatična konstitucija o Božjem razodelju*, ki v členih 11 in 12, govorí o dvojnem avtorstvu Božjega razodelja in o potrebi po razlaganju bibličnega besedila upoštevajoč okoliščine in kulturo v kateri je besedilo nastalo. Prepoznavanje Božje podobe, ki jih posreduje Božja beseda, je pogojeno s kulturo. Prav tako je s kulturo pogojeno tudi vernikovo prepoznavanje Božje podobe. O povezavi kulture in vere spregovori *Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu* v členih 53-62. Pri komentiranju zgoraj omenjenih dokumentov francoski teolog Guy Lafon poudarja, da Božja beseda ni »padla z neba«. Islamska teologija na primer učí, da je Božje razodelje prišlo do človeka »po nareku«. Katoliška teologija pa poudarja pomen kulture, okoliščin in človekove intelektualne sposobnosti pri prepoznavanju Božje besede, ki je v bistvu pristna Božja podoba. Tekstno kritična metoda in upoštevanje različnih literarnih vrst v Svetem pismu nam omogoča prepoznavati pomen in vsebino podob Boga v Božjem razodelju in nam pomaga razumeti, kako kultura vpliva na prepoznavanje Božje podobe. Kultura (način življenja) se stalno spreminja,

zato se spreminja tudi Božja podoba, ki jo kristjan prepoznava v svojem verovanju. V bistvu odnosi med posamezniki v neki kulturi pogojujejo vernikov odnos do Boga v isti kulturi in v teh odnosih se rojeva podoba vernika in podoba Boga.

Ključne besede: prepoznavanje Božje podobe, drugi vati-kanski cerkveni zbor, razodetje, kultura, Lafon.

RAZUMEVANJE ODREŠENJSKE SMRTI JEZUSA KRISTUSA ZGOLJ KOT ZADOSTITEV POPAČI EVANGELJSKO PODODO BOGA OČETA

doc. dr. Ivan Platovnjak,
Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija
• katedra za moralno teologijo

Evangeliji implicitno in eksplizitno razkrivajo Jezusov intimen, ljubeč odnos z Bogom. Ko govorí o njem, uporabi besedo Aba, da bi tako še bolj nazorno razodel svojega in našega ljubečega in usmiljenega Boga Očeta S priliko o izgubljenem sinu (Lk 15,11-32) je na zelo konkreten način razodel njegovo pravo podobo. Celo ko se je Jezus soočil s svojim trpljenjem in smrtjo, ostane zvest sinovskemu zaupanju v Boga. Svojega trpljenja in smrti ni razumel, kot da mora zaradi grehov vsega človeštva in posameznega človeka nadomestno izkusiti jeko Boga Očeta nad grehom v vsej strašnosti smrti na križu.

Na podlagi Anzelmove teorije zadostitve mnogi razlagajo njegovo spravno daritev na križu kot zadostilno daritev. Glede na to teorijo se je torej moral učlovečiti ter kot pravi človek in Bog izvršiti zadostitev, ki jo Bogu dolguje človeštvo. Ko je bila krivda poplačana in je bila Božja čast obnovljena, je Bog lahko odpustil človeštvu, drugače bi ne mogel. Toda to je zelo enostanski, neceloviti pogled na Boga Očeta ter Jezusovo trpljenje in smrt. Še več. To izmaliči njuno pravo podobo – Boga Očeta in Jezusov pogled na trpljenje in smrt.

Anzelmove teorija zadostitve in posledično razumevanje žrtvovanja kot zadostitve je problematična tudi zaradi tega, ker

vse odrešenjsko delo skrči na Jezusovo trpljenje in smrt ter tako prezre pomembnost same inkarnacije, celotnega Jezusovega življenja in delovanja in njegovo vstajenje. Prav tako razume Jezusovo trpljenje in smrt izven trinitaričnega konteksta, kot da nista Oče in Sveti Duh enako, povsem aktivno vključena v to in da to ne zadeva samo Jezusa Kristusa.

Nekdanji papež Benedikt XVI. odločno zavrača podobo Boga, ki bi si žezel žrtvovanja svojega Sina, in nas spodbuja, da bi v Kristusovem trpljenju videli nedoumljivo Božjo ljubezen. Prav tako papež Frančišek postavlja v ospredje podobo Boga, ki je poln usmiljenja in ljubezni.

V predavanju želim naprej predstaviti problematičnost enostranskega razumevanja odrešenja kot zadostitvene spravne daritve. Pri tem se bom oprl na znanstvene raziskave nekaterih teologov, ki so svetopisemsко in teološko utemeljeno predstavili problematičnost takšnega razumevanja odrešenja (R. J. Daly, S. Finlan, G. Greshake, F. Lakner, C. S. Layman).

V drugem delu bom na podlagi raziskav naštetih avtorjev, še posebej pa celostnega pristopa k evangelijem prikazal, kako lahko le znotraj občestvenega odnosa daruječe se ljubezni med Očetom in Sinom in Svetim Duhom prav razumemo naše odrešenje in pridemo do Jezusove podobe Očeta.

V zaključku bom izpostavil, kako Bog ni jezen ali maščevalen in bi hotel, da se Jezus učloveči, ker bi zahteval njegovo trpljenje in smrt kot plačilo za greh človeštva. Bog je milostljiv in želi deliti svoje življenje in ljubezen s človekom po stvarstvu in po inkarnaciji. Takšen pogled na Boga in učlovečenje dramatično spremeni našo podobo Boga, odnos do njega, obhajanje svete maše, skupno in osebno molitev, pristop do trpljenja, torej celotno naše duhovno življenje.

Ključne besede: Jezus Kristus, Sveti Duh, Bog Oče, troedini Bog, podoba Boga, odrešenje, zadošćevanje, Anzelmovu teoriju zadostitve

VERA V BOGA IN NEOKATEHUMENAT

doc. dr. Tadej Stegu,
Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija
• katedra za pastoralno in oznanjevalno teologijo

Katoliška gibanja in nove stvarnosti spreminja podobo Boga, v katerega člani verujejo. Predstavili bomo glavne vsebinske in metodološke vidike Neokatehumenata, ki ga Cerkev prepoznavata kot itinerarij uvajanja v vero. Neokatehumenska pot se je začela leta 1964 med prebivalci barakarskega naselja Palomeras Altas v Madridu, kjer sta Francisco José (Kiko) Gómez Argüello in Carmen Hernández na prošnjo ubogih, med katerimi sta živila, začela oznanjati evangelij Jezusa Kristusa. Sčasoma se je ta kerigma udejanjila v katehetski sintezi, ki temelji na Božji besedi, bogoslužju in bratskem občestvu. Namen te sinteze je, da vodi osebe k odrasli veri. Kerigma, ki se razodeva v zgodovini odrešenja (Abraham, izhod itd.), je hermenevtični ključ za poslušanje in umevanje Svetega pisma, da bi v Jezusu Kristusu videli izpolnitev Svetega pisma in postavili dejstva lastne zgodovine v luč Božje Besede. Katehisti neokatehumene postopoma uvajajo v liturgično in osebno molitev. Starše učijo, kako naj posredujejo vero otrokom na domaćem bogoslužju. V dolgoletnem procesu rasti v veri se postopno umika podoba božanstva, ki je lastna naravni religioznosti, in raste spoznanje Boga, ki se razodeva kot Oče. Pri tem ima zelo pomembno vlogo kerigmatična sinteza cerkvenega nauka, ki je v Neokatehumenatu močno poudarjena od samega začetka, v zadnjem obdobju pa se kerigmatična katehetska prenova kaže kot eden glavnih katehetskih izzivov celotne Cerkve, kar potrjujejo tudi usmeritve novega Katehetskega pravilnika.

Ključne besede: neokatehumenat, vera, iniciacija, kerigma, kateheza.

VERA ZAKONCEV, KI SO UTRPELI ZAKONSKO LOČITEV

izr. prof. dr. Stanislav Slatinek,
Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija
• katedra za cerkveno pravo

Glavna tema: Na cerkvenih sodiščih (v zadnjem času) beležimo povečano število zakonskih razvez oz. ločitev. Na prvi pogled se zdi, da pastoralna ta pojav pogosto razлага kot »krizo vere« poročenih. Cerkveno pravo pa ugotavlja, da so prav ničnostne zakonske pravde pogosto znamenja »prebujene vere« trpečih zakoncev, ki so utrpeli zakonsko ločitev. Tožbeni spisi za ničnost zakona so pogosto polni vere, da ni vse izgubljeno. Analiza ničnostnih zakonskih pravd na cerkvenih sodiščih (prve in druge stopnje) kaže, da se cerkveni zakoni pri mnogih zakoncih ne sklepajo samo zaradi ohranjanja krščanske tradicije in da zakonska zveza ni zgolj nekaj naključnega. Gre za veliko več, za osebno vero, da dobrane zakona prihajajo od Boga Stvarnika. Kanonski postopki ugotavljajo, da so mnogi zakonci iskreno hoteli skleniti dober zakon, pa so doživeli zakonski »brodolom« (oz. ločitev). Z ničnostno pravdo pa se v njih ponovno prebudi sled »vere v Boga« (v smislu besede verovati, verjeti), ki jo podpira božja milost, da bodo vsaj drugič (oz. prvič, če se dokaže ničnost) lahko sklenili pravi zakon v smislu popolne podaritve in zakonske zvestobe.

Namen prispevka: V razpravi želim (ob predpostavki, da cerkveno pravo za sklenitev veljavnega zakona ne zahteva osebne vere, ampak je dovolj, da imata zaročenca vsaj namen delati to, kar dela Cerkev) potrditi dejstvo, da prav ničnostne zakonske pravde pogosto kažejo na »vero v Boga«, da bi z njegovo

(božjo) pomočjo razvezani zakonci vendarle zaživeli pravo zakonsko skupnost (*communio coniugalis*), ki se jim pri prvem poskusu ni posrečila.

Uporabljena metodologija: Razprava bo temeljila na strokovnem pregledu tožbenih spisov (na cerkvenem sodišču v Mariboru v obdobju 2015-2020) pod vidikom »vera zaročencev« z upoštevanjem vse obstoječe kanonske literature, ki obravnava vprašanje vere in zakramenta zakona.

Ugotovitve: S pridobljenimi rezultati želim (morda) ovreči hipotezo, da se cerkveni zakoni sklepajo zgolj zaradi ohranjaanja krščanske tradicije in potrditi domnevo, da se pri mnogih zakoncih, ki so doživeli zakonski brodolom (oz. ločitev) ob kanonskem procesu ničnosti znova prebudi sled osebne vere, da ni vse izgubljeno in da je mogoče skleniti zakon za vedno (oz. nerazvezljiv zakon).

Ključne besede: zakonska vez, osebna vera, ločitev, ničnost zakona, blagor zakoncev.

EKLEZIOGENE NEUROZE

izv. prof. dr. sc. Suzana Vučetić,
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu,
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
• katedra moralne teologije i socijalnog nauka Crkve

Većina vjernika, obično živi u uvjerenju da od vjere i religije dolaze samo pozitivne i iscjeliteljske snage, dok se kroz pastoralno i psihoterapeutsko dušobrižništvo, mogu često sresti iskrivljene forme vjerovanja, koje negativno utječu na holistički poimano čovjekovo zdravlje, na psiko-somatskom i duhovnom području.

Uza sve pozitivne strane religioznosti, religioznost za pojedine ljude može predstavljati niz rizičnih faktora u području njihova duševnog zdravlja i opterećenja. Uvjetni faktori duhovnog pritiska mogu biti religiozni sustavi strogih zapovijedi, zabrana i prijetnji kaznom, kao i prezahtjevna moralna traženja i pretjerana kontrola kroz mehanizme pritiska vjerske zajednice, koje onda kod pojedinca predstavljaju psihološku neurozu. Tu se najčešće radi o nedovoljnom poznavanju ili iskrivljenom shvaćanju vjerskih zahtjeva, dogmatskih istina i infantilnih poнаšanja, koji dovode do nezdravih osjećaja duhovne inferiornosti, nesigurnosti, prijezira, krivnje, mučenja i osjećaja bezizlaznosti, čime se remeti poimanje zdrave religioznosti.

Time, uz nedvojbeno pozitivan doprinos duhovnosti u psihološkom životu pojedinca, nezrela religioznost može katkada predstavljati i određene rizične faktore za njegovo duševno zdravlje, koje susrećemo kod osoba neracionalnih religioznih očekivanja, uzrokovanih poremećajima u evoluciji religioznosti i duhovnog dinamizma, koji se mogu javiti kao modalitet kana-

liziranja vlastitih psiholoških poteškoća, vjerske sumnje, vjerničke razočaranosti, neutaženih molitvi, neracionalnih mističnih očekivanja i neostvarenih religioznih težnji, koji se kanaliziraju kroz sustave oscilirajućih vjerskih uvjerenja, uzrokujući svojevrsnu dijagnostiku »religiozne psihopatologije« ekleziogenih neuroza.

Ekleziogene su neuroze oblici iskrivljenih duhovnih poнаšanja, koji se manifestiraju kroz kategorizaciju: ovisne religioznosti, religioznosti koja nagrađuje, zamjenske religioznosti, religioznost iz straha, mazohističke religioznosti, hipomanične religioznosti, opsesivne religioznosti ili pak neurotičnog vjerskog obraćenja, koji u suštini nemaju ispravne religiozne pobude duhovnih vrijednosti.

Ukazujući na ova potencijalna religiozna zastranjenja, najmjer je ovog predavanja utemeljiti pravu predodžbu istinske religioznosti, koja svojim zrelim duhovnim, molitvenim i moralnim životom milosno povezuju vjernika s Bogom, jačaju njegov unutarnji svijet i na taj način pozitivno utječu na duševno zdravlje; naspram iskrivljenih predodžbi o Bogu/sebi/moralu, pogrešnih oblika molitve/žrtve/pokore/odricanja, prenaglašenog osjećaja skrupulozne krivnje i ostalih oblika ekleziogeno-neurotičnih manifestacija.

Ključne riječi: zdrava duhovnost, neracionalna religiozna očekivanja, ispravne slike Boga, krive predodžbe Boga, religiozna »psihopatologija«, ekleziogene neuroze.

PODOBE BOGA MED DISTANCO IN BLIŽINO TER STRAHOM IN UPANJEM: PEDAGOŠKI POGLED

prof. dr. Stanko Gerjolj,
Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani, Slovenija
• katedra za pastoralno in oznanjevalno teologijo

Krščanska (pedagoška) tradicija je izoblikovala izraz »strahospoštovanje«, ki človeku skuša približati nekatere vidike dinamike med »tremendum et fascinosum«. V prenekaterih interpretacijah in aplikacijah pa so ne le v nekakšni daljni preteklosti, marveč vse do današnjih časov izstopale podobe Boga, ki so vzbujale strah (z malo ali nič spoštovanja) ter tako postajale sredstvo za obvladovanje edukandov, kar pomeni, da se je izgubljal »fascinosum«. Res je, da npr. v Stari zavezi naletimo na pripovedi in podobe Boga, po katerih kar težko izustimo »To je Božja beseda«; a kljub temu vidimo, da človek – razen ob pripovedi o izvirnem grehu – nikoli ne beži pred Bogom in se pred njim ne skriva. Drži, da se ob nekaterih grobih besedilih lahko zgražamo nad tem, kar zahteva ali dela Bog, a to velja le takrat, ko se s temi pripovedni srečujemo površinsko in nepedagoško. Poglobljeno branje ter pedagoška kontekstualizacija pa nas vodi v spoznanja, da takrat, ko Bog od človeka zahteva »pobijanje sovražnikov« misli na notranje, intrapersonalne procese; ko pa človeku v stiski obljubi, da bo on sam »pokončal sovražnike«, pa ga razbremeniti, saj na podlagi te obljube človeku ni treba več ubijati. Čeravno teh globokih spoznanj ne dobimo »na ključ«, marveč so sad dolgotrajnih in neredko bolječih edukativnih procesov, nas vendarle navdajajo z upanjem, da v središče življenjskih vizij ne bomo postavljeni ukvarjanja s »sovražniki«, marveč

se bomo bolj posvetili oblikovanju življenjskega prostora »brez sovražnikov«.

Tekom odraščanja ter osebnostne in duhovne rasti človek spreminja podobe Boga in oblike religiozne komunikacije – navadno od pretežno antropomorfnih do bolj abstraktnih, a ne nujno manj osebnih. Tako tudi sodobna religiozna pedagogika vidi izzive svojih prizadevanj v tem, da odpira človeka za komunikacijo s podobami Boga, ki ostaja »tremendum« ter predpostavlja odgovornost, hkrati pa vsakega brezpogojno sprejema in ljubi (fascinosum).

Ključne besede: Tremendum, fascinosum, strah, bližina, upanje, vzgoja.

FILOZOFIJA I UMJETNOST (6)
FILOZOFIJA IN UMETNOST

BOG KAO OSLONAC LJUDSKOM ŽIVOTU. POIMANJE I IMPLIKACIJE TRANSCENDENCIJE KOD KARLA JASPERSA

Damjan Kovač, mag. theol.,
Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
• Centar za promicanje dobrobiti ranjivih osoba

Njemački filozof Karl Jaspers u svoja promišljanja o ljudskoj egzistenciji, njenoj kvaliteti, mogućnostima i smislu, uključuje i stvarnost transcendencije kojom smatra izvorom prave, autentične egzistencije. Za njega je pojam »Bog« jedna od šifri kojom se transcendencija očituje u svijetu. Bog je za Jaspersa do kraja nespoznatljiv, čak ne-misliv jer nije predmet te ga ne možemo objektivirati i reificirati. Moguća čovjekova egzistencija se traži, čovjek traži svoj bitak i u tom traženju je usmjeren transcendenciji, posebice u graničnim situacijama gdje je izložen vlastitoj nemoći te se okreće transcendenciji. Tako čovjek otkriva da može živjeti iz stvarnosti Boga i tako se vinuti do izvora i uvira svoje egzistencije.

Jaspersovo se poimanje Boga razlikuje od poimanja Boga u religijskim sistemima te se protivi dogmatizmu i isključivosti jer sputavaju čovjeka i vlastitu mu slobodu. Gdje nema slobode, nema ni prave egzistencije budući da je čovjekova egzistencija istinska samo kada je slobodno zasnovana. Boga se ne može dokazivati, ali se može vjerovati da on jest. I upravo iz tog stava da Bog naprosto jest čovjek može egzistirati: njegova sloboda je mjesto susreta s Bogom.

Vrhunac slobode nije u slobodi »od« nego u slobodi »za« – aktivnoj i zauzetoj slobodi koja djeluje. Kada djelujemo ne zbog neke izvanske nužnosti, nego zbog nutarnje nužnosti, posta-

jemo svjesni vlastite slobode koja je dar transcendencije. Istiće kako su čovjekova sloboda i uvjerenost u Božje postojanje proporcionalni: što je čovjek slobodniji, to je više uvjeren da Bog postoji.

Cilj rada je kroz Jaspersovu misao pokušati ukazati na zaboravljenu bit čovjekova odnosa s Bogom. Ne radi se tu o mazohističkom podređivanju nekom višem biću ili ustrašenom, zarobljenom odnosu s neusporedivo moćnijim. Naprotiv, kroz Jaspersov se monokl može nazrijeti stvarnost života s Bogom, transcendencijom koja moguću ljudsku egzistenciju zapravo dovodi do nje same, obdaruje ju slobodom te joj pomaže u punoj aktualizaciji.

Ključne riječi: Karl Jaspers, Bog, transcendencija, sloboda, religija

FAITH IN SECULAR AGE

prof. dr. Tone Svetelj Boston College,
Hellenic College, USA

Referring to Justin Martyr, like every other culture, even modern and postmodern culture has »seeds of the world of God,« i.e. aspects that resonate with and could encourage Christian faith. Modernity was marked by primacy of critical reason, desire to make us independent of any authority, free thinking, with truth and knowledge based on reasoning alone about empirical data, with theoretical reasoning neglecting consequences. Able to answer the questions of *what* and *how*, modernity remained silent when facing the question *why*. With its emphasis on critical thinking, modernity encouraged many believers to go from a blind faith into a deeper social consciousness and social justice.

In postmodernity, many authors have wondered what is beyond the purely rational and scientific epistemology of modernity. Postmodernity seems to be more opened to the spiritual, strengthening well-reasoned religious faith, and emphasizing personal conviction. Search of a more holistic way of knowing includes both critical reasoning and emotions and lived experiences. There is a growing search for spirituality, which is not necessarily linked with religiosity.

Postmodernity places belief and unbelief as two possible perspectives, neither one of them more reasonable or enlightened than the other. Theists and atheists are on common ground, both of them challenged to make choices. In a secular society, culture does not mediate belief or introduce the

transcendent as it was the case in the past. The new culture encourages people to be self-sufficient, with their own personal authenticity and flourishing as isolated automatons.

In this context of postmodernity and secularity, theology and psychology are called to discover, evaluate and integrate new assets for personal growth as well as contemporary faith. Secular society (a) encourages a personally chosen faith. One's faith is based less on external culture and more on personal conviction, discernment, sound reasoning, as well as affections of the heart; (b) it invites us to expand our imaging of God from cosmos to universe. Since our human thinking about God is always too small, let us think about God in a way that »God is God«, and not our own image and likeness; (c) it highlights that faith must be free and freeing, which is an empowering choice as God intends. If God is the one who makes us free agents with intelligence, affections and will, agent is called into active spiritual life and a dialogue with the transcendent.

Keywords: Faith, secular society, freedom, personal choice, cosmos.

IDEJA BOGA IN PRISOTNOST BOGA. NEKAJ FILOZOFSKIH RAZMISLEKOV

prof. dr. Branko Klun,
Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija
• katedra za filozofijo

Beseda Bog je sama po sebi paradoks, ki se ga pogosto pre-malo zavedamo. Je izraz celovite izkušnje, da obstaja nekaj, kar človeka presega in česar ne more pojmovno obvladati. Če poskušamo Boga konceptualizirati in ga zvesti na idejo, kar se zgo-di v novoveški filozofiji (Descartes), takšen mišljeni Bog tvega, da postane gola projekcija človeka (Feuerbach) in povod za njegovo ateistično zavrnitev. Pomembnejše od pojmovanja Boga je izkustvo njegove prisotnosti. To je temelj vsakega religioznega izkustva. Seveda je doživljanje prisotnosti povezano z razumevanjem (»kdo« je prisoten) in to razumevanje je teološko posredovano (po krščanski teologiji je Jezus »podoba nevidnega Boga«), vendar je tudi v tem primeru ključnega pomena *izku-stvo* osvobajajoče in odrešujoče Božje prisotnosti. Obe razsežnosti, kritika pojmovnega Boga in izkustvo Božje prisotnosti, sta povezani s tem, kar lahko imenujemo mistična komponenta religije. Mistično izkustvo se po eni strani razume kot korektiv možni pojmovni idolatriji, ker zahteva očiščenje vseh podob in predstav Boga (v smislu Avguština: *Si comprehendis non est Deus*), po drugi strani pa odpira posameznika izkustvu Božje prisotnosti oziroma prisotnosti njegovega življenja v Bogu. Sicer je tudi mistično izkustvo izpostavljen nevarnosti egoističnih motivov in samoprevare, zato zahteva duhovni napor, ki ga lahko povežemo z aktualnim pojmom čuječnosti. Zavest o lastnih podobah Boga, ki nas peljejo proč od njega (Mojster Eckhart), ne omogoča le poglobljenega odnosa do Boga kot pov-

sem Drugega, temveč prinaša svobodo posamezniku, ki presega ujetost v lastne miselne konstrukcije in zna na novo ceniti izkuštevno (zgolj) »biti« kot prisotnosti. Mistično izkustvo ni nekaj izjemnega in pridržanega izbrancem, je pa zahtevno zaradi svoje »preprostosti«, ki se je moramo vedno znova učiti in jo negotovati. Brez takšnega izkustva vera tvega, da postane žrtev lastnih nezavednih projekcij in samoprevara, ki človeka ne osvobaja, temveč ga v njegovem življenju omejuje.

Ključne besede: pojem Boga, božja prisotnost, religiozno izkustvo, malikovanje, mistika

VIZIJA ČLOVEKA IN BOGA V AMORIS LAETITIA: KAJ O TEM GOVORE DEJSTVA IN ORIENTACIJE GLEDE ZAKONSKE ZVEZE IN ODNOSA MED GENERACIJAMI

doc. dr. Igor Bahovec,

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

• katedra za zakonsko in družinsko terapijo ter psihologijo in sociologijo religije

Posinodalna spodbuda papeža Frančiška *Amoris Laetitia* (2016) oziroma *Radost ljubezni* je zadnji obširni dokument rimskokatoliške Cerkve o vprašanjih družine. Utemeljen je na dveh sinodalnih srečanjih in predhodnemu procesu živega srečanja z družinskimi temami. Z drugimi besedami, sinodi in Amoris Laetitia izhajajo iz dejstev o družini in procesa skupnega pogovora in iskanja kaj Sveti Duh govori človeku danes. Ker sta zakonska zveza in družina osnovna in temeljna okvira življenja družbe in Cerkve, menimo, da so dokument in mnogotero dogajanje ob njem odličen pokazatelj stanja in razumevanja Boga in človeka danes.

V prispevku bomo zlasti pozorni na to kako besedilo (in odzivi nanj) razume človeka v odnosu do osebnega Boga in v odnosu do (so)človeka in kulture. Sledili bomo tridelni dinamiki videti (dejstva), poglobiti razumevanje in presoditi (refleksija), delovati (vizija delovanja). Na ta način bomo povezali tri elemente, za katere menimo da šele skupaj dajo celovitejši vpogled v obravnavano temo: priznavanje dejstev sodobnega življenja ljudi in razodevanja Boga, poglobljena refleksija, predlogi oziroma vizija delovanja.

Glede odnosa med osebnim Bogom in človekom se zdi, da so v ospredje teme kot so usmiljenje, nežnost, kulture bližine in

srečanja, zdravljenje ran, ljubezen. Zastavlja pa se vprašanje ali so te in druge vsebine podane predvsem idejno, denimo prek etike principov, ali pa je v ospredju izkustveni princip in duhovnost iz konkretnosti življenja družin. Življenje v tem smislu razumemo širše kot neposredne družinske odnose: vključuje kulturo, zgodovino, religijo, spomin – zlasti spomin družin in narodov.

Odgovor na vprašanje kdo je človek, tako menimo, vključuje človeka v celovitosti bivanja. V zakonskem in družinskem odnosu sta poudarjena temeljna elementa človeškosti: odnos med spoloma in odnosi znotraj in med generacijami, vendar se tega, tako Amoris Laetitia, ne živi ločeno od kulture in družbe. Dodati je treba: človek ni samo to, kar živi, človek je tudi to po čemur hrepeni, se steguje, upa – in postaja. Človek kot presežno bitje svoje bistvo povezuje s človeka presegajočo resničnostjo – bodisi v organiziranem okviru duhovnosti in religije ali v bolj zasebnem duhovnem iskanju. V tem času pogosto zapisane besede »duhovnost da, Cerkev ne« ne kažejo samo na napetost med osebno transcendenco (duhovnostjo) in institucijo, ampak razkrivajo stanje in bolečino sodobne zahodne kulture: kultura individualizma in subjektivizma je realna ovira povezanega medčloveškega življenja in odnosa do Boga.

Ključne besede: človek bitje odnosa, osebni Bog, usmiljenje, kultura bližine, papež Frančišek.

AKTUALNOST NIETZSCHEOVA NADVLADAVANJA BOGA U KONTEKSTU POSTMODERNE

O čemu govorimo, kada govorimo o »smrti Boga«
kod F. Nietzschea?

izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić,

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

• katedra filozofije

Poznato je da postmoderna konstelacija snažno dominira teorijskim sustavima. Pri tome se ima u vidu otklon, štoviše krajnje nepovjerenje prema svakom vidu dovršene i cjelevite »istine«, odnosno »priče« ili u diskursu postmoderne, odustajanje od svake (velike) naracije – od znanosti i društvenih teorija do posebno religije. Uz navedeno, ovu konstelaciju kao »pobožni« oblak prati sveprisutna fragmentacija. Dotično stanje ima posljedice i za pitanje Boga odnosno (ne)vjere, kao svojevrsnih »velikih« priča. Upravo zbog toga, postmoderna će se jednakо odnositi spram teizma kao i ateizma: promatrati će ih tek kao dvije, doduše suprotstavljenе, no ipak velike naracije. U tom se smislu, zanimljivo, ateizam zamjenjuje u postmodernoj za njу teorijski »prihvatljivijim« kao i politički »korektnijim« pojmom – agnosticizam, dok se pak slično i vjera, zamjenjuje pojmom uvjerenje, stavljajući ju u red mnoštva drugih koja se tek imaju »upražnjavati«. Navedena problematika nužno dotiče poimanje i ulogu »razuma« na jednoj, kao i »volje« na drugoj strani. Pitanje vjere, odnosno nevjere, (više) nije pitanje odnosno područje razuma i argumenata, već slobodne volje odnosno odluke. Navedeni prikaz suvremenog stanja ima frapantnih sličnosti s

nagovještajem »smrti Boga« Friedricha Nietzschea, kojeg valja precizno tumačiti. Kao što je slučaj s postmodernom, Nietzsche se na jednak način obrušava na sve naracije, bilo teističke bilo »znanstvene«. Otklon odnosno negacija Boga koji se može tumačiti kao jedna vrsta »egzistencijalnog ateizma«, kod njega nije prvotno stvar razuma već volje. Boga se prema Filozofu iz Röckena »ubija« tada kada nas on prestane zanimati odnosno kada prema njemu (namjerno) postanemo ravnodušni – izostavimo svaki vid volje i usmjerimo je ka onom drugom, Nadčovjeku. Potonji pak nema obilježja čiste nasilnosti odnosno sile kao takve, kako se to često Nietzscheu pripisuje, već je ovdje ideal čovjeka koji ne želi vjerovati (Nicht-glauben-Wollen). Pri tome se ne smije izostaviti dijalektika koja u bitnome obilježava Nietzscheov misaoni proces, ovdje u pogledu »smrti Boga«. Konačno, »smrt Boga« je uz pomoć volje njegovo nadvladavanje, a ne uz pomoć razuma njegovo argumentirano poricanje. Predavanje ima stoga nakanu razložiti temeljne obrise suvremene postmoderne ravnodušnosti u svjetlu Nietzscheova nagovještaja »smrti« Boga.

Ključne riječi: postmoderna, Bog, teizam, ateizam, agnosticizam, Nietzsche, volja, čovjek, dijalektika, nadvladavanje

SLIKA BOGA U UMJETNOSTI: POVIJESNE ETAPE I IZABRANI PRIMJERI

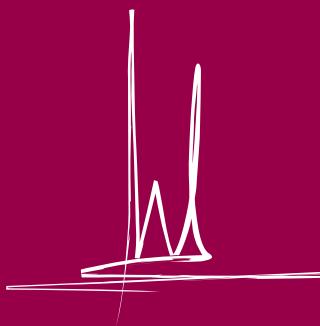
dr. sc. Tomislav Ćurić, Filozofski fakultet
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
• katedra za zajedničke sadržaje

Za kršćane Bog je u Kristu postao čovjekom i on je prava »slika Božja«. Ta se istina izražavala i na umjetnički način s vlastitostima pojedinih etapa. Prve »slike Boga« nalazimo u ranom kršćanstvu (3. – 4. st.). Tu se Krista prikazuje u simboliama. U Konstantinovo doba pojavljuju se slike Boga kao svevladara. Romanička umjetnost (12. st.) slikom Krista želi probuditi osjećaje poštovanja prema Božjem veličanstvu vodeći računa o Božjoj ljepoti, dobroti i milosrdu. Razdoblje gotike (12. – 15. st.) usmjerava na teme Kristove smrti i trpljenja. Kasni srednji vijek (14. – 16. st.) prikazuje Krista patnika. U vrijeme renesanse (14. – 16. st.) prikazuje se Kristova ljepota njegovoga čovještva, dok u baroku (16. – 18. st.) prevladavaju slike Krista koje ukazuju na najvažnije događaje njegovoga života. Vrijeme prosvjetiteljstva (18. st.) čini odmak od slike Krista koja je bila dominantna u prethodnim razdobljima. Poslije Francuske revolucije dolazi do obnove religiozne umjetnosti i u crkvenim prostorima ponovno počinju dominirati slike samoga Krista. Konac 19. st. i čitavo 20. st. obilježeno je pojavom novog lika Krista kojim se želi izraziti osobni odnos čovjeka prema Bogu. Neki umjetnici ovoga razdoblja oživljaju umjetnički izražaj oslanjajući se na oblike i elemente iz prethodnih povijesnih razdoblja, unoseći u ikonografiju Krista neke nove teme, dok drugi izražavaju pomoćničasti lik Krista aludirajući na njegovu blagost i nježnost. U vrijeme impresionizma izostaju biblijske teme, dok se u simbolizmu umjetnici ponovno vraćaju najvažnijim biblijskim tema-

ma iz Isusova života. Simbolistički umjetnici likom Krista žele posredovati one stvarnosti koje se susreću i u ljudskom životu, kao što su trpljenje, zlostavljanje, progonstvo, žrtva i suze, ali i radost, zajedništvo, zadovoljstvo... Neki umjetnici 20. st. Kristov lik koriste kako bi posređovali političke i socijalne teme, drugi svojim djelima izražavaju Krista u čijem se liku prepoznaže i sudbina cjelokupnoga čovječanstva, a postoje i oni umjetnici kojima Kristov lik nije glavno sredstvo za izražavanje religioznih tema, nego je u službi apstrakcije. Zajedničko je svim povijesnim etapama to da svaka slika Boga odnosno Krista ima svoju dvostruku funkciju: ona otkriva, ali i skriva; ona je vanjska ali i unutrašnja; ona je materijalna ali i duhovna. To mora uvažiti svaki odnos prema slici Krista koji želi biti ispravan. U stvaranju i vrednovanju religioznih tema i Kristova lika nije dovoljna samo sposobnost umjetničkog izražavanja ili promatranja, jer to može dovesti do posve krivih učinaka. Potrebna je vjera – i za stvaranje i za gledanje –, jer je ona dar koji omogućuje da se i preko umjetničke slike Krista stekne uvid u nadnaravno, produhovljeno i vječno.

Ključne riječi: slika, Krist, povijest umjetnosti, vjera, kršćanstvo.

Teološka fakulteta Univerza v Ljubljani
Poljanska cesta 4, 1000 Ljubljana – Slovenija
Telefon: 01/434 58 10
e-naslov: dekanat@teof.uni-lj.si
www.teof.uni-lj.si

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
P. Preradovića 17, 31400 Đakovo – Hrvatska
Tajništvo: 031 / 802–402
e-mail: tajnistvo@djkbf.hr
www.djkbf.unios.hr